

- *Saymanlıklarda trilyonluk yolsuzluk*
- *Kamu Borçları 45,6 katrilyon arttı*
- *Cari işlemler dengesi uyarı veriyor*
- *Parmalat skandalıyla denetime yeni standartlar geldi*

***Ekonomik Rapor***

Sahibi  
**Mehmet TİMUR**

Genel Yayın Yönetmeni  
**Nail SANLI**

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü  
**Ali Ekber DOĞANOĞLU**

**Yayın Kurulu**  
Nail SANLI  
Ali E. DOĞANOĞLU  
Ahmet FETTAHOĞLU  
Yıldız ÖZTÜRK

**TÜRMOB**  
Basın Yayın Dağıtım İşletmesi  
tarafından yayınlanmaktadır

**Adres**  
Gençlik Caddesi No:107  
06570 Anıttepe - ANKARA  
Tel: (0.312) 232 50 60 (10 Hat)  
Fax: (0.312) 232 50 73  
http: www.turmob.org.tr  
e-mail:alid@turmob.org.tr

**Baskı**  
Ziraat Matbaası  
(0.312) 384 73 44

Dergide yayınlanan yazıların yayın hakkı  
**Bilanço** Dergisi'ne aittir.  
Kaynak gösterilmeden bir bölümü veya  
tamamı alıntı yapılamaz

# Ekonomide erken bahar havası

**2**003 yılında konsolide bütçe gelirleri, 2002 yılına göre yüzde 33 artış gösterdi. Bu artışta dolaylı vergilerin payı büyük oldu. Bütçe gelirlerinin reel olarak artış göstermesi, sevindirici olmakla birlikte, bunun adeletsiz bir vergileme olan, dolaylı vergilerle gerçekleşmiş olması, bir o kadar da düşündürücü.

Geçtiğimiz yıl konsolide bütçe harcamaları bir önceki yıla göre yüzde 21 artışla 140 katrilyona ulaştı. Konsolide bütçe harcamalarının GSMH'ya oranı, küçük oranlı bir düşüş yaşadı. Bu düşüşte, zorunlu giderler dışında hayati öneme sahip yatırımlara yeterli kaynak aktarılmamış olması ve ödenek kısıntıları etkili oldu.

2003 yılında, iç ve dış olmak üzere toplam 45,6 katrilyon liralık borçlanma gerçekleştirildi. 52,6 katrilyon liralık faiz ödemesi yapıldı. Vergi gelirlerimizin ise yüzde 60'ı faiz ödemelerine gitti.

Yaşanan ekonomik krizin etkisiyle 2000 yılında kamu borç stokunun GSMH'ya oranı yüzde 58'den, 2001 yılında yüzde 91,8'e yükseldi. 2002 ve 2003 yıllarında bu rakam sırasıyla yüzde 79,7 ve 70,6'ya geriledi.

Bütçe harcamalarında sürekli kısıntıya gidilmesine, vergi oranlarında artış yapılmasına, faiz oranlarının düşmesine karşın borç stoku, yüzde 17 artış gösterdi. Konjektürdeki tüm olumlu gelişmelere karşın bu dikkat edilmesi gereken bir nokta. Genel kabul görmüş sürdürülebilir borç oranının GSMH'nın yüzde 25'i kriteri dikkate alındığında, katedilmesi gereken oldukça uzun bir yol olduğu görülüyor.

Cari işlemler dengesinde ortaya çıkan 6.8 milyar dolarlık açık da altı çizilmesi gereken önemli bir nokta.

Bu veriler, ekonomide erken bahar havasına girilmemesi gerektiğini bizlere bir kez daha hatırlatıyor.

Dergimizin bu sayısında da ilgi ile okuyacağınızı umduğumuz haber ve araştırmalara yer verdik. Gelecek sayımızda buluşmak dileğiyle...

**Nail SANLI**  
**Genel Sekreter**

## Muhasebat Kontrolörleri'nin 2003 denetimleri;

# Saymanlıklarda trilyonluk yolsuzluk

*Muhasebat Kontrolörleri 2003 yılında 153 muhasebe müdürlüğü ve saymanlıkta yaptığı denetimlerde 13 trilyon 116 milyar lira Hazine'nin zararına uğratıldığını saptadı. Denetimler sonucunda, zimmetten evrakta sahteciliğe kadar çeşitli suçlardan 66 kişi hakkında suç duyurusunda bulunuldu.*

**M**uhasebat Genel Müdürlüğü Denetim Birimi Başkanlığı 2003 yılında yaptığı denetimlerde Hazine'nin 13 trilyon lira zarara uğratıldığını saptadı. 2003 yılı sonu itibariyle Muhasebat Kontrolörlerinin denetim kapsamına giren genel bütçeli 1533, katma bütçeli 183, döner sermaye 1442, elçilik ve konsolosluk saymanlığı olmak üzere 3308 saymanlık bulunuyor.

Muhasebat Genel Müdürlüğü bünyesinde 77 başkontrolör, 35 kontrolör ve 11 stajyer kontrolör olmak üzere 123 personel bulunuyor. 2003 yılında bunlardan ancak 71'i denetim görevi yaptı ve 153 birimde denetim gerçekleştirdi.

2002-2003 dönemi kış turne programı ve 2003 dönemi yaz turne programı uyarınca yapılan denetimlerde 752 rapor düzenlendi. Ya-

Tespit Edilen Hazine Zararının Bütçe Ayrımına Göre Dağılımı	
Genel Bütçe	4.401.580.171
Katma Bütçe	2.409.893.052
Döner Sermaye	4.839.442.477
Özel Bütçe	1.465.735.850
<b>Toplam</b>	<b>13.116.651.550</b>

pılan denetimler sonucu 11 trilyon 452 milyar lira kış programı ve yaz turne programı esnasında ve merkez emri inceleme ve soruşturmaları ile 1 trilyon 665 lira olmak üzere toplam 13 trilyon 117 milyar lira Hazine'nin zararına uğratıldığı tespit edildi.

Bu Hazine zararının 2.9 trilyonluk bölümü merkez saymanlık müdürlüklerinden 2.4 trilyonluk bölümü katma bütçeli saymanlık müdür-

lüklerinden ve 4,6 trilyonluk bölümü ise döner sermaye saymanlıklarından kaynaklandı.

2003 yılında yapılan inceleme ve soruşturma sonucunda düzenlenen raporlarda kişiler hakkında cezai, idari ve disiplin yönünden çeşitli cezalar verilmesi istendi. 66 kişi hakkında Türk Ceza Kanunu'nun değişik maddelerine istinaden suç duyurusunda bulunuldu. Türk Ceza Kanununa göre, zimmet, irtikap, görevi kötüye kullanma, evrakta sahtekarlık, sahte evrak kullanmak, dolandırıcılık suçları için suç duyurusunda bulunuldu. Ayrıca yedi kişi hakkında da çıkar amaçlı suç örgütü oluşturmak ile ilgili 4422 sayılı kanuna göre suç duyurusunda bulunuldu.

Düzenlenen inceleme raporları sonucunda 74 memur hakkında da disiplin cezaları istendi.

### Tespit Edilen Hazine Zararının konularına ve Bulunuş Şekillerine Göre Dağılımı

	Tedavi	İhale	Personel	Gelir	Toplam
Denetim	1.877.472.388	2.202.303.244	2.831.810.584	4.540.256.532	11.451.842.748
Mer.Emri	19.205.495	74.264.950	102.602.507	1.468.735.850	1.664.808.802
Toplam	1.896.677.883	2.276.568.194	2.934.413.091	6.008.992.382	13.116.651.550

**Tedavi** : Tedavi ve yeşil kart mevzuatına aykırı işlemlerden kaynaklanan hazine zararı

**Personel** : Personel Kanunları, Harcırah ve bağlı mevzuata aykırı işlemlerden kaynaklanan hazine zararı

**İhale** : Kamu İhale Kanunu ve Bağlı Mevzuata aykırı işlemlerden kaynaklanan hazine zararı

**Gelir** : Gelir kanunları ve bağlı mevzuata aykırı işlemlerden kaynaklanan hazine zararı

# Kamu borçları 45,6 katrilyon arttı

**2003 yılında 42,9 katrilyon lira net iç borçlanma, 2,7 katrilyon net dış borçlanma olmak üzere toplam 45,6 katrilyon lira borçlanma gerçekleştirildi. Geçtiğimiz yıl 159,7 katrilyon lira iç borç servisi yapıldı, bunun 52,6 katrilyon lirasını faiz ödemeleri oluşturdu.**

**H**azine 2003 yılını net 45,6 katrilyon daha borçlanarak kapattı. Bu borçlanmanın 42,9 katrilyon lirası iç borçlanma ve 2,7 katrilyon lirası da dış borçlanmadan oluştu.

2003 yılının tamamında ise toplam 155,9 katrilyon lira tutarında borçlanma gerçekleştirildi. Bu borçlanmanın 114,7 katrilyon liralık kısmı ihale yoluyla gerçekleştirildi.

Geçtiğimiz yılın tamamında 159,7 katrilyon lira iç borç servisi yapıldı. Bunun 107,1 katrilyon lirasını anapara ve 52,6 katrilyon lirasını ise faiz ödemeleri oluşturdu.

2003 yılında özellikle Irak savaşına ilişkin belirsizliklerin ortadan kalkmasıyla iç borçlanmanın vadesi uzadı. Borçlanma vadesinin uzamasında 2003 yılı Eylül ayı sonrasında 2 yıl vadeli değişken faizli tahvil ihraçlarının borçlanma içindeki payının artması ve 2

yıl vadeli tahvil satışları etkili oldu. Nakit bazlı iç borçlanmanın 2002 yılında 9 ay olan ortalama vadesi 2003 yılında 11,5 aya yükseldi.

2003 yılında iç borçlanma maliyetleri de 2002 yılına göre önemli ölçüde azaldı. TL cinsi iskonto lu senetlerin ortalama ihraç maliyetleri, 2003 yılı Haziran ayı sonrasındaki dönemde bir önceki yılın aynı dönemine göre 25-30 puan daha aşağıda gerçekleşti ve

## Konsolide Bütçe Borç Stoku\*

	2002			2003		
	Katrilyon TL	Milyar Dolar	% Pay	Katrilyon TL	Milyar Dolar	% Pay
Toplam	242,7	148,5	100,0	283,0	202,7	100,0
İç Borç Stoku	149,9	91,7	61,8	194,4	139,3	68,7
Dış Borç Stoku	92,8	56,8	38,2	88,6	63,4	31,3
Tahviller	37,8	23,2	15,6	37,5	26,8	13,2
Krediler	55,0	33,7	22,7	51,1	36,6	18,1

\* Geçici, Yıl sonu TCMB Döviz Kurları esas alınarak hesaplanmıştır.

Ekim ayından itibaren yüzde 30 seviyesinin altına indi.

Döviz cinsi iç borçlanmanın maliyeti de 2003 yılı içinde kademeli olarak azaldı. Dolar cinsinden iç borçlanmanın 2002 yılında yüzde 8,3 olan yıllık ortalama maliyeti, 2003 yılında yüzde 5,4 seviyesinde gerçekleşti. Euro cinsinden iç borçlanmanın maliyeti de benzer bir seyir izledi. Söz konusu borçlanmaların 2002 yılında yüzde 8,6 olan ortalama maliyeti, 2003 yılında yüzde 5,1 seviyesine geriledi.

### Dış borçlanma

2003 yılında toplam kamu kesiminde 9,6 milyar dolar tutarında dış borçlanma gerçekleşti. Dış borçlanmanın 8,9 milyar doları konsolide bütçe kapsamında yapıldı. Konsolide bütçe kapsamın-

daki borçlanmanın, yüzde 60'ı tahvil ihracı, yüzde 18'i IMF ve yüzde 22'si proje kredileri yoluyla sağlandı. 2003 yılında dış borçlara ilişkin toplam 11 milyar dolar ödeme gerçekleştirildi. Bunun 7 milyar doları ana para ve 4 milyar doları faiz ödemesi olarak gerçekleşti.

### Konsolide bütçe borç stoku

Geçtiğimiz yıl Eylül ayında 263,1 katrilyon lira olan konsolide bütçe borç stoku, yılın son üç aylık döneminde yüzde 8 artış göstererek yıl sonu itibariyle 283 katrilyon lira oldu. Söz konusu tutar 2002 yılında 242,7 katrilyon lira olan konsolide bütçe borç stokunun yüzde 17 oranında arttığını göstermekte.

İç borçların konsolide bütçe borç stoku içindeki payı, 2002 yılında-

ki yüzde 61,8 seviyesinden 2003 yılında yüzde 68,7 seviyesine ulaştı.

Konsolide bütçe iç borç stoku 2003 yılı sonu itibariyle, 2002 yılı sonuna göre 44,5 katrilyon lira, Eylül 2003 sonuna göre ise 15,7 katrilyon liralık net artışla 194,4 katrilyon liraya ulaştı.

### Konsolide bütçe dış borç stoku

2002 yılı sonunda 56,8 milyar dolar, 2003 yılı eylül ayında ise 61,4 milyar dolar olan konsolide bütçe dış borç stoku 2003 yılı sonu itibariyle 63,4 milyar dolara ulaştı. 2003 yılında geçen yıl sonuna göre konsolide bütçe dış borç stokunda meydana gelen 6,6 milyar dolarlık artışın 4,8 milyar dolarlık kısmı çapraz kur hareketlerinden kaynaklandı.

### Yıllar İtibariyle İç Borç Stoku

	1990	1995	2000	2001	2002*	2003*
<b>Toplam İç Borç (Milyar TL)</b>	<b>57.180</b>	<b>1.361.007</b>	<b>36.420.620</b>	<b>122.157.260</b>	<b>149.869.691</b>	<b>194.386.700</b>
<b>Kağıda Bağlanan</b>	<b>27.991</b>	<b>1.143.067</b>	<b>36.420.620</b>	<b>122.157.260</b>	<b>149.869.691</b>	<b>194.386.700</b>
Nakit	24.270	733.254	29.422.612	57.879.907	89.270.971	130.483.974
Tahvil	18.801	220.955	27.373.224	40.226.736	52.251.115	105.841.900
Bono	5.469	512.299	2.049.388	17.653.172	37.019.856	24.642.074
<b>Nakit Dışı</b>	<b>3.721</b>	<b>409.814</b>	<b>6.998.008</b>	<b>64.277.352</b>	<b>60.598.720</b>	<b>63.902.726</b>
Tahvil	3.721	290.814	6.989.713	61.901.190	60.598.720	63.131.726
Bono	0	119.000	8.295	2.376.162	0	771.000
<b>Kağıda Bağlanmayan</b>	<b>29.189</b>	<b>217.940</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
Konsolide Borçlar-Kur Farkları	26.319	25.940	0	0	0	0
Kısa Vadeli Avans	2.870	192.000	0	0	0	0
<b>Toplam iç borç/GSMH</b>	<b>14,40 %</b>	<b>17,30 %</b>	<b>29,00%</b>	<b>69,20 %</b>	<b>54,80 %</b>	<b>54,40 %</b>
<b>Toplam İç Borç (Milyar \$)**</b>	<b>19,53</b>	<b>22,87</b>	<b>54,2</b>	<b>84,9</b>	<b>91,7</b>	<b>139,3</b>

\* Geçici

\*\* TL Stok dönem sonu kurlarından ABD dolarına çevrilmiştir.

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı

# Cari İşlemler dengesi uyarı veriyor

*Cari işlemler dengesi 2003 yılını 6 milyar 808 milyon dolar açıkla kapattı. Türkiye tarihinde en yüksek cari açık, yoğun olarak ekonomik krizin yaşandığı 2000 yılında 9 milyar 819 milyon dolarla gerçekleşmişti. Büyüklüğü itibariyle sürdürülemez olan cari işlemler açığı ciddi bir uyarı niteliği taşıyor. Geçtiğimiz yılı 1 milyar 522 milyon dolarlık açıkla kapamıştık.*

**C**ari işlemler açığı ülke tarihinin ikinci en büyük düzeyinde gerçekleşti. 2003 yılı itibariyle cari işlemler dengesi 6 milyar 808 milyon dolar açık verdi. Aralık ayı cari işlemler açığı, bir önceki senenin Aralık ayına göre yüzde 87,1 artarak 2 milyar 459 milyon dolara ulaştı. Böylece 2003 yılı toplam cari açığı bir önceki sene toplam rakamının yaklaşık 3,5 katı artarak 6 milyar 808 milyon dolar oldu. Önemli kısmı net turizm gelirlerindeki artıştan kaynaklanan hizmet gelirlerine rağmen dış ticaret açığındaki yüksek artış, 2003 yılında cari açığın büyümesindeki en büyük etken oldu.

Cari işlemler açığının büyük sorun yaşanmadan karşılanmasında, kaynağı belirsiz döviz girişi en önemli etken oldu. Yaşanan döviz bolluğu, önemli dalgalanmalar yaşanmamasında başlıca etken olarak gösteriliyor.

## Dış Ticaret

2002 yılı ile karşılaştırıldığında, 2003 yılının 12 aylık döneminde dış ticaret açığı yüzde 67,1 oranında artarak 13 milyar 934 milyon dolara ulaştı. Bu gelişme:

- ihracat gelirlerinin yüzde 30 artarak 46 milyar 878 milyon dolar olarak gerçekleşmesine rağmen,
- bavul ticaretinin yüzde 2,8 azalarak 3 milyar 953 milyon dolara düşmesi ve
- altın dahil ithalat harcamalarının yüzde 33,3 oranında artarak 68 milyar 734 milyon dolara ulaşması nedeniyle gerçekleşti. 2003 yılında

yurtdışından yapılan altın ithalatı da 1 milyar 187 milyon dolar artışla 2 milyar 595 milyon dolara ulaştı.

## Hizmetler Dengesi

Hizmetler dengesi, içerisinde en önemli kalem olan turizm gelirlerindeki artışın etkisiyle 2003 yılında bir önceki seneye göre yüzde 13,4 artarak 8.9 milyar dolar tutarında fazla verdi. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yayımladığı anket sonuçlarına göre 2003 yılında toplam turizm gelirleri, bir önceki yılınla göre yüzde 14,1 oranında artarak 9.6 milyar dolar olarak gerçekleşti. Turizm gelirlerindeki artış, çıkış

Seçilmiş Kalemler- Dış Ticaret (Milyon ABD doları)	2002	2003	% Değişim
<b>İhracat FOB</b>	36.059	46.878	30,0
<b>Bavul Ticareti</b>	4.065	3.953	-2,8
<b>İthalat CIF</b>	-51.554	-68.734	33,3
<i>(Altın İthalatı)</i>	-1.408	-2.595	84,3
<b>Dış Ticaret Dengesi</b>	-8.337	-13.934	67,1

yapan kişi sayısındaki yüzde 6 artış ile ortalama harcamadaki yüzde 7,8'lik artıştan kaynaklandı. Söz konusu dönemde net turizm gelirleri, bir önceki yıla göre yüzde 14,6 oranında artarak 7.5 milyar dolar olarak gerçekleşti.

Hizmetler başlığının diğer önemli bir kalemi olan taşımacılık gelirleri incelendiğinde ise dış ticaret hacminin artışı paralelinde gelirlerin 2002 yılına göre yüzde 15,1 oranında artmasına rağmen giderlerin de yüzde 25,7 oranında artması sonucu net taşımacılık gelirinin 2003 yılında yüzde 8,9 oranında azalarak, toplam 784 milyon dolar oldu.

#### **Yatırım Geliri**

2002 yılında 4.5 milyar doları, 2003 yılında ise 5.4 milyar doları çıkışla sonuçlanan yatırım geliri dengesinin altında yer alan doğrudan yatırım gelirleri, portföy yatırım gelirleri ve diğer yatırım gelirlerindeki net çıkışlar, 2003 yılı için sırasıyla 268, 1.207 ve 3.953 milyon dolar olarak gerçekleşti.

2003 yılında diğer yatırım gelirleri altında yer alan uzun vadeli kredilere ilişkin faiz giderleri, 2002 yılının aynı dönemine göre yüzde 5,5 oranında artarak 4.276 milyon do-

lar olarak gerçekleşti. Bu artışta, Genel Hükümet'in uzun vadeli kredilerine ilişkin faiz ödemelerinin yüzde 11,4 artmasının yanısıra Merkez Bankası'nın gerçekleştirdiği faiz ödemelerinin de yüzde 9,8 oranında artmasının büyük payı bulundu.

#### **Cari Transferler**

Bir önceki yılın 12 aylık toplamıyla karşılaştırıldığında, 2003 yılında yüzde 3,7 oranında artan cari transferler 3.6 milyar dolar olarak gerçekleşirken, bu kalemin içerisinde en büyük paya sahip işçi gelirleri, yüzde 19,9'luk artışla 2.3 milyar dolar oldu; bedelsiz ithalattan kaynaklanan girişler de 996 milyon dolara düştü.

#### **Sermaye ve Finans Hesapları**

Doğrudan yatırımlar kalemi altında, Türkiye'deki yabancı sermayeli şirketlerin yurtdışındaki ortaklarından kullandıkları kredileri de içeren yurtdışında yerleşik kişilerin yurtiçinde yaptıkları net yatırımlar, Aralık 2003'te 120 milyon dolar giriş gösterdi. 2003 yılı toplam sermaye girişi rakamına bakıldığında ise bir önceki yıla göre yüzde 44,3 oranında azalışla 578 milyon dolar net sermaye girişi gerçekleşti.

<b>Seçilmiş Kalemler -Turizm</b>	<b>2002</b>	<b>2003</b>	<b>% Değişim</b>
<b>Turizm Geliri (milyon ABD \$)</b>	8.479	9.676	14,1
<b>Çıkış Yapan Kişi Sayısı</b>	12.927.693	13.701.419	6,0
<b>Turizm Gideri (milyon ABD \$)</b>	1.880	2.113	12,4
<b>Giriş Yapan Kişi Sayısı</b>	2.783.791	3.278.987	17,8
<b>Net Turizm Geliri (milyon ABD \$)</b>	6.599	7.563	14,6

<b>Cari İşlemler Dengesi</b>	
<b>Yıllar</b>	<b>Denge Milyon Dolar</b>
1984	-1439
1985	-1013
1986	-1465
1987	-806
1988	1596
1989	938
1990	-2625
1991	250
1992	-974
1993	-6433
1994	2631
1995	-2339
1996	-2437
1997	-2638
1998	1984
1999	-1344
2000	-9819
2001	3390
2002	-1522
2003	-6808

Yurtiçinde yerleşik kişilerin yurtdışında yaptıkları net yatırımlar ise 2002 yılında net 175 milyon dolar, 2003 yılında da net 499 milyon dolar olarak gerçekleşti. Sonuç itibariyle, 2003 yılında doğrudan yatırımlar net 79 milyon dolar giriş göstermiştir ki bu, 2002 yılı toplam rakamına göre yüzde 90,8'lik azalmayı ifade ediyor.

#### **Rezerv Varlıklar**

Finans hesaplarının son kalemi olan ve resmi rezervlerin içinde bulunan rezerv varlıklarda 2002 yılında 6.1 milyar dolar olan rezerv artışı, 2003 yılında 4 milyar dolar olarak gerçekleşti.

# Küreselleşme ülkeleri uyguladıkları dolaysız vergi oranlarını indirmeye zorluyor

*Sermaye hareketlerinin serbestleşmesi ve daha fazla getiri elde etmek amacıyla ulusal sınırların ötesine taşan sermaye hacminin dev boyutlara ulaşması, ülkeleri, hem dışarıya sermaye kaçışını önlemek hem doğrudan yabancı sermaye çekebilmek için vergi oranlarını indirmeye ve hatta tek oranlı hale getirmeye zorluyor.*

**D**üşük vergi oranları hem harcanabilir geliri hem sermaye sahiplerinin yatırım eğilimini artırdığı için iktisat teorisinde arzı arttırıcı politikaların önde gelenlerinden birisini oluşturur. Takriben 20 yıl kadar önce İngiltere’de Başbakan Margaret Thatcher ve ABD’nde Başkan Ronald Reagan, marjinal vergi oranlarını önemli ölçüde düşürmek (üst gelir gruplarına gidildikçe vergi indirim oranını artırarak vergi sistemini daha az müterakki duruma getirmek) suretiyle arz yönlü genişletici politikaları uygulamaya koyarak

dünya çapında bir gelişmeye önayak oldular. İngiltere 1980’li yıllarda Kurumlar Vergisinin oranını yüzde 52’den yüzde 33’e indirmek suretiyle bu alanda yeni bir çığır açmıştı. Reform niteliği taşıyan bu politika ülkeler arasında bir ‘vergi rekabeti’nin doğmasına yol açtı. Bu gün gelişmiş ülkelerde en üst gelir basamağına uygulanan en yüksek vergi hadleri 1970’lerde uygulanmakta olan düzeylerinin yaklaşık 20 puan daha altında bulunuyor.

Şimdi Avrupa’yı, küresel ekonomi için çok önemli sonuçlar doğuracak bir yeni vergi rekabeti

fırtınası savuruyor. Bu süreci, Avrupa Birliği’nin Kurumlar Vergisi oranının her üye ülkede aynı düzeye getirilmesi şeklindeki yoğun baskısına direnerek, Kurumlar Vergisini yüzde 12.5 düzeyine çeken İrlanda ile, müterakki vergi sisteminden vazgeçerek yüzde 13 oranında tek oranlı vergi sistemine geçen Rusya başlattı. İrlanda Hükümetinin kişisel gelirler ve sermaye kazançları üzerindeki vergi yüklerini azaltılmasını da içeren bu köklü vergi sistemi reformu, daha önceleri "Avrupa’nın Hasta Adamı" olarak nitelendirilen İrlanda



da'yı, sel gibi akmaya başlayan doğrudan yabancı sermaye akımıyla Birliğin en hızlı büyüyen ülkesi haline getirdi.<sup>(1)</sup> Vergi oranı indiriminin sermaye girişi ve ekonomik büyüme oranı üzerine olan bu gözalcı etkisi diğer birçok Avrupa ülkesini de Kurumlar Vergisi oranında indirim yapmaya yöneltti.

Rusya'da 2001 yılında uygulamaya konulan yüzde 13 düzeyindeki tek oranlı vergi ekonomik büyümeye önemli bir ivme kazandırırken vergi kaçaklarının azalmasına da katkıda bulundu. Rusya'daki bu deneyimin başarılı sonuç vermesi ayrıca Baltık ülkelerinde uygulanmakta olan düz oranlı vergilendirme, Doğu Avrupa ülkelerinin çoğunu da aynı yönde vergi politikası değişikliği yapmaya yöneltti.

Örneğin geçtiğimiz Mart ayı içinde Japon Toyota firmasının 700 milyon Dolarlık bir otomotiv yatırımı için üzerinde karar kılınmış olduğu Slovakya, en üst gelir grubuna uygulanan vergi oranının yüzde 38 olduğu eski müterakki vergi sistemini iptal ederek, hem bireyler hem kurumlar için yüzde 19 oranında tek oranlı düz bir verginin uygulandığı yeni bir vergi sistemi

benimsedi. Ülkede ayrıca Veraset Vergisi kaldırıldı ve kişisel tasarruf hesaplarına dayalı olan yeni bir sosyal güvenlik sistemi uygulamaya konuldu.

Evelce Sovyet Bloğunda yer alan ülkeler de vergi indirimi ve tek oranlı vergi uygulamasına geçen ülkeler zincirine katılıyorlar. Örneğin Polonya Kurumlar Vergisi oranını yüzde 27'den yüzde 19'a düşürdü ve esnaf ve serbest meslek kazançları içinde isteğe bağlı yüzde 19 oranında uygulanacak bir düz oranlı vergi getirdi. Sırbistan bile birçok bireysel kazanç türü için yüzde 10'luk tek oranlı bir vergi uygulamaya koydu.

Aynı durum Macaristan için de söz konusu. Bu ülke Kurumlar Vergisi oranını yüzde 18'den yüzde 16'ya düşürürken kişisel gelirler üzerinde en üst gelir dilimine uygulanan gelir vergisi haddini yüzde 41.5'ten yüzde 38'e düşürdü. Romanya da Kurumlar Vergisi oranını yüzde 25'ten yüzde 20'ye indireceğini açıkladı.

Ülkeler arasındaki bu "vergi rekabeti" büyük önem taşıyor. Zira yüksek oranlı gelir ve kurumlar vergileri uygulamaları, halen IMF kaynaklarına göre 7

trilyon dolar olarak tahmin edilen ulusal sınırlar dışına çıkarılmış 'yüzer-gezer' likit sermayenin yurt içine akışını, yabancı sermaye yatırımlarını önlerken, daha yüksek vergi sonrası kar peşindeki veya küreselleşme sonucu yoğun rekabetle yüzyüze olan yerli sermayenin de yurt dışına kaçmasına neden oluyor. Ülkeler arasında yoğunluk kazanan bu vergi rekabetine OECD ve AB gibi örgütler pek sıcak yaklaşmıyorlar. Ancak Fransa ve Almanya gibi hala refah devleti uygulamalarını sürdürmeye çabalayan ülkeler dahi çok karşı çıkmalarına rağmen vergi alanında etkin önlemler alma zamanının geldiğini de görüyorlar.

Yüksek gelir vergisi hadleri, sosyal sigorta primleri gibi işçilik maliyetlerinin yükselmesi sonucunu da doğuruyorlar. Artık örneğin Almanya gibi işgücü maliyetlerinin yüksek olduğu ülkelereki şirketler, üretim faaliyetlerinin yanısıra bazı hizmet üretimlerini de işgücü maliyetinin düşük olduğu ülkelere kaydırıyorlar.

Durum böyle olunca 'eski Avrupa'nın önde gelen çoğu ülkesi vergi hadlerinin indirilmesi yolundaki baskılara daha fazla

(1) The Wall Street Journal Europe, 3 Mart 2004, S. A8.

dayanamayarak vergi indirimlerine başlamış bulunuyorlar. Almanya'da bu güne kadar en yüksek gelir dilimine uygulanan yüzde 50'nin üstündeki gelir vergisi haddine alışkın olan mükellefler artık Yüzde 45 oranında vergi uygulanıyor ve bu had yakında yüzde 42'ye düşürülecek. Yunanistan Hükümeti de Kurumlar ve Gelir Vergisi hadlerinde 5'er puanlık bir indirim gideceğini açıklamış bulunuyor.

Avrupa Birliği'ne katılacak olan ve düşük kurumlar ve gelir vergisi hadleri uygulayan Doğu-Avrupa ülkelerine en yakın ülke olan Avusturya, kendisini vergi rekabetinden en çok zarar görebilecek ülkelerden birisi olarak değerlendiriyor ve bu nedenle halen yüzde 34 olan Kurumlar Vergisini gelecek yıldan itibaren yüzde 25 oranına çekme kararı aldı. Çeşitli indirim olanakları dikkate alındığında fiili vergi oranı yaklaşık yüzde 21 düzeyinde olacak.<sup>(2)</sup>

Fransa ve Almanya gibi Birliğin önde gelen ekonomileri giderek yaygınlaşan bu vergi hadleri indirimi eğilimini bir "haksız" rekabet olarak tanımlıyorlar ve AB'nde vergi hadlerinde bir uyumlaştırmaya gidilmesi

hususunda çaba harcıyorlar. Hatta Avrupa Birliği'nin yeni Anayasası'nı hazırlayan Kurulun Başkanlığını yürüten eski Fransa Cumhurbaşkanı Valery Giscard d'Estaing'de, AB genelinde geçerli olacak ve hiçbir üye devletin altında oran belirleyemeyeceği bir Kurumlar Vergisi oranı saptanmasını ısrarla savunuyordu. Ancak başta İngiltere ve İrlanda olmak üzere bir kısım AB üyesi ülke Roma Anlaşması'nda vergi hadleri üzerinde sahip oldukları veto hakkından vazgeçmeyeceklerini açıkladılar ve bu nedenle bu düşünceden geçen yıl vazgeçildi.

Ülkelerin egemenlikleri altındaki topraklarda uyguladıkları vergi politikaları ve hadleri hiç bu kadar, küreselleşme döneminde taşıdıkları kadar önemli olmamıştı. Zira evvelce, sermaye birikimi sınırlı, mal ulaşımı pahalı, sermaye transferi güç ve daha riskli idi, ayrıca iletişim ve bilgi işlem maliyetleri yüksek idi. Ancak günümüzde sermaye transferinin kolaylığı, ucuz ulaşım, iletişim, veri aktarımı ile bir araya geldiğinde, sermayenin uluslararası akışını büyük ölçüde kolaylaştırıyor ve bu nedenle ekonomisi istikrarlı, alt-

yapıları yeterli, kurum ve kişisel gelirlere uygulanan gelir vergisi oranları düşük, hukuk hakimiyetinin kurulmuş olduğu ülkeler ulusal tasarruf açıklarını kolaylıkla yabancı sermaye girişiyle kapatabildikleri gibi, gerçekten yüksek hacimli doğrudan yabancı sermaye girişleri yoluyla yüksek ve istikrarlı büyüme oranları gerçekleştirebiliyorlar.

Bütün bu nedenlerle vergi indirimleri alanında ülkeler arasında başlayan bu rekabetin ileride de yaygınlaşarak ve derinlik kazanarak sürmesini, bu eğilime başka ülkelerin katılmasını ve vergi oranlarında yeni indirimlere gidilmesini beklemek pek yanıltıcı olmayacak.

Ancak kurumlar ve gelir vergisi hadlerindeki indirimin hükümetleri mal ve hizmetler üzerinden alınan dolaylı vergilere yönelmeye ve yüklenmeye zorlaması, öte yandan gelir farklarını dikkate almayan tek oranlı gelir vergilerinin uygulanması, konunun bir de vergi adaleti, gelir dağılımı ve sosyal eşitlik açısından ele alınmasını kaçınılmaz kılıyor. Bu da bir başka yazının ana teması olacak kadar önemli ve geniş kapsamlı bir konu.

(2) Financial Times, 2 Şubat 2004, S. 2.

# Parmalat skandalıyla denetime yeni standartlar geldi

*Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu, Parmalat skandalından sonra kalite kontrolüne yönelik iki yeni standart getirdi. Bu standartlar, dolandırıcılıktan ötürü yanlış beyana karşı finansal tabloların duyarlılığını artırmayı ve denetim prosedürlerini etkinleştirmeyi hedefliyor.*

**U**luslararası Muhasebe Federasyonu (IFAC)'ın Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB), denetime ilişkin yeni standartlar belirledi. Finansal tabloların denetlenmesinde dolandırıcılık riski göz önüne alınarak, denetçilerin daha dikkatli olmaları gerekliliği ve hem denetim firmaları ile sözleşme hazırlayanlar için yeni kalite kontrol standartları hazırladı. Uluslararası Denetim Standartlarını (ISA) gözden geçirerek yeni eklemelerle beraber standartları yayımladı.

## **Dolandırıcılık ve Denetçilerin Sorumlulukları**

Finansal tabloların denetiminde dolandırıcılığın dikkate alınması için denetçilerin sorumluluğu ile ilgili yeni ISA; geçen yıl yayımlanan yeni denetim risk standartlarına ve denetçilerin, dolandırıcılık nedeniyle önemli yanlış beyan riski taşıyan, yönetim dolandırıcılığını da içeren, alanlara odaklanmalarının gerekliliğine dayanıyor. Revize edilmiş bu standart, denetçinin her ne kadar yönetimin dürüstlüğü ile ilgili eski deneyimleri olsa da denetim sürecinde de-

netçinin profesyonel bir şüphecilik tavrı geliştirmesi üzerinde duruyor.

Mali dönemlerde finansal tabloların denetim için kullanılacak bu standart, 15 Aralık 2004 tarihinden itibaren yürürlüğe girecek. Standart, dolandırıcılıktan ötürü önemli yanlış beyana karşı, finansal tabloların nasıl daha duyarlı olabileceğini ve bunların ortaya çıkması için ne gibi denetim prosedürlerinin etkili olabileceğini içeriyor. Ayrıca bu standart denetçinin, dolandırıcılıktan kaynaklanan, önceden tanımlanmış maddi yan-

liş beyan riskine cevap vermek için ve yönetimin kontrol kural-larını çiğnemelerine karşın, de-netim prosedürlerinin planla-masını ve uygulamaya koyma-sını gerektiriyor.

IAASB Başkanı John Kellas, bu konuda "Bir denetçi için do-landırıcılığı, özellikle de yö-ne-tim dolandırıcılığını, ortaya çı-karmak her zaman zor olacaktır. Revize edilen standart, de-netimde dolandırıcılık riskinin göz önünde tutulması ve do-landırıcılıktan kaynaklanan önemli yanlış beyanların ortaya çıkarılması için prosedürler tasarlanma-sı konusunda, denetçi-nin performansını arttıracak bir reh-ber niteliğinde-dir." dedi.

Denetim ve  
Güvence  
Anlaşmaları  
için Kalite Kont-  
rol Rehberi

Dünya muhasebecilerinin, yük-sek kalitede hizmet sunma ça-baları sürerken, IAASB de ya-kın zamanda, kalite kontrolü hakkında iki yeni standart kabul etti. Bunlardan birincisi, "Ulus-lararası Kalite Kontrolü 1 (ISQC1)" bir firmanın, tüm de-netim ve güvence anlaşmaları için bir kalite kontrol sistemi kurması ve uygulaması konu-

sundaki yükümlülüklerini belir-liyor. Standart, firmaların dik-kate alması gereken, müşteri kabulü kriterlerine rehber oluş-turmasının yanı sıra, denetçiler ve firmanın yaptığı diğer anlaş-malar için bir anlaşma kalite



kontrolü in-celemesi yapılma-sını öngörüyor.

Denetim raporunun yayınlan-masından önce tamamlanmak zorunda olan inceleme, şu ko-nuları içerecek:

- Sözleşme süresince belirle-nen önemli riskler ve bu risklere cevaplar;
- Denetim süresince belirlenen

düzeltilmiş ve düzeltilmemiş yanlış beyanların durumu,

- İhtilafli konularda uygun ist-işarenin yapılıp yapılmadığı ve bu istişarenin sonuçları.

İkinci kalite kontrol standardı, ISA 220, "Tarihi Fi-nansal Bilginin De-netimi için Kalite Kontrolü", bir bireysel de-netim sözleş-mesinde, firma personelinin belli yükümlülük-leri için standartlar kuruyor ve ISQC1 ile firmanın geneli için kurulan kalite kontrol standart-la-rının şartları için bir temel teşkil ediyor.

Firmalara; ISQC1'in ge-rektirdiği sistemler, plan-lamalar ve uygulamalar için yeterli zaman sağ-lanması amacıyla, her iki Standard da 15 Haziran 2005 tarihinde itibaren yürürlüğe girecek.

John Kellas, dünyanın en sıkı standartları arasına olan bu ye-ni standartların, mevcut ortam-da, muhasebecilerin güvence hizmetlerinin sunumunda en yüksek düzeyde kalite sağlan-ması için gerekli olduğunu ifa-de etti.

# Muhasebe Standartları Kurulu'nun çalışma esasları belirlendi

*Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'nun çalışmalarına ilişkin usul ve esasları belirleyen yönetmelik Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Kurulun önümüzdeki günlerde görüşe sunduğu standart taslaklarını uygulamak üzere yayınlaması bekleniyor.*

**2**499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na eklenen ek madde ile kurulun Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'nun (TMSK) çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar hakkındaki yönetmelik 16 Mart 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi.

TMSK tarafından çeşitli muhasebe standart taslakları hazırlanarak görüşe sunulmuştu.

Yönetmeliğe göre kurulun görevleri şöyle belirlendi;

- ✓ Muhasebe standartlarının oluşturulmasında esas alınmak üzere, Kavramsal Çerçeveyi belirlemek ve Türkiye Muhasebe Standardı Taslak Metinlerini hazırlayıp kamuoyunun görüşlerine açmak,
- ✓ Gerçek, güvenilir, karşılaştırılabilir, ihtiyaca uygun, anlaşılabilir ve tutarlı finansal bilgi

üretilmesini sağlayacak Türkiye Muhasebe Standartlarını oluşturmak,

- ✓ Muhasebe standartlarının gelişen ve değişen ihtiyaçlara cevap verebilmesini teminen standartların güncelliğini sağlamak üzere gerekli çalışmalar yapmak,
- ✓ Finansal bilgilerin karşılaştırılabilirliğinin uluslararası alanda da sağlanmasını teminen, ulusal muhasebe standartlarının uluslararası kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve en iyi muhasebe uygulama örnekleri ile uyumunu gerçekleştirme üzere gerekli çalışmaları yapmak,
- ✓ Finansal tabloların ihtiyaçlara uygun bilgi sunmasını ve belirlenecek standartlarla ilgili olarak uygulamada karşılaşılabilecek sorunlara ilişkin ön-

lem alınabilmesini sağlamak üzere, standartların oluşturulması sürecinde muhasebe ilgi gruplarının görüşlerinin alınmasını sağlamak ve standartların oluşturulması sürecinde düzenli olarak kamuoyunu bilgilendirmek,

- ✓ Gerektiğinde uygulamaya açıklık kazandırmak üzere muhasebe standartlarının uygulanmasında tereddüt oluşan konularda yorumlar yayımlamak,
- ✓ Ulusal muhasebe standartlarının benimsenmesine ve standartların uygulanmasına ilişkin kamu bilincinin yerleştirilmesine yönelik olarak toplantı, konferans, sempozyum, kongre gibi faaliyetler düzenlemek ve gerekirse çeşitli yayınlar hazırlamak ve bastırmak.

# AB'den yeni denetim direktifi

***Avrupa Komisyonu, Parmalat ve Ahold skandallarının ardından yeni denetim direktif tasarısı hazırladı. Komisyon, dolandırıcılık ve yolsuzlukla mücadele için şirket hesaplarının denetimi ile ilgili direktifinde, denetçilerin görevlerini netleştirilerek, yeni ahlak ilkeleri kurmayı hedefliyor.***

**A**vrupa Komisyonu, AB'de kanuni denetim hakkında yeni bir Direktif taslağı sundu. Direktifin amaçları; denetlenmiş hesapların doğrulanmasını ve Parmalat ve Ahold gibi şirketlerde son zamanlarda meydana gelen skandallara karşı, AB'nin güvenliğinin geliştirilmesine, yatırımcıların ve diğer ilgili tarafların tamamen güvenmelerinin sağlanmasını hedeflemekte. Direktif tasarısı; denetçilerin görevlerini netleştiriyor ve denetim firmalarının müşterilerine başka hizmetler de götürdüğünde tarafsızlıklarını ve bağımsızlıklarını korumak için belli ahlak ilkeleri getiriyor. Denetim mesleği üzerinde güçlü kamu gözetimi sağlamak ve AB'de düzenleyici makamlar arasında işbirliğini geliştirmek, kalite güvence şartlarını sağla-

mak amaçlanıyor. Üye Ülkelerin temsilcilerden oluşan bir denetim düzenleme komitesi kurulacak, Avrupalı düzenleyicilerin katkılarını yeni alanlara kaydıracak, böylece Direktif uygulamasında bulunan ayrıntılı önlemler, hızlı bir şekilde alınacak ve geliştirilebilecek.

Tasarı ayrıca, denetimde uluslararası standartların kullanımını, AB içinde yürütülen tüm kanuni denetimler için de gerekli kılıyor. ABD Kamu Kuruluşları Muhasebesi Gözetim Kurulu (PCAOB) gibi üçüncü ülke düzenleyicileriyle birlikte dengeli ve etkili uluslararası düzenleyici işbirliğinin temelini sağlıyor. Tasarı, şu anda AB'nin Başkanlar Konseyi ve Avrupa Parlamentosu'na, ortak karar prosedürü gereğince, kabul için gönderildi.

İç Piyasa Komisyonu üyesi Frits Bolkenstein: "Denetçiler, bizim muhasebe defterlerini tahrif etmek isteyen dolandırıcılara karşı en önemli savunma hattımızdır. Parmalat olayında, savunmanın başarısızlığa uğradığında ne gibi sonuçlar çıktığı görüldü. Finansal raporlama ve piyasalara güven ortadan kalktı. Bu güven hızlı bir şekilde tekrar sağlanamazsa, yatırımlar, işler ve büyüme kaybolacak. Bunun olmasına izin veremeyiz. Hiç kimse herhangi bir Direktifin muhasebe hilelerini bir vuruşta durduracağını düşünene kadar saf olmaz- fakat bizim önerimiz piyasa ekonomilerinin hepsinin dayandığı savunmayı destekleyerek, denetim sürecine daha katı ve güçlü miktarda ahlak kuralını enjekte etmektir. Aynı zamanda, AB, denetim firmalarının sahip-

leri ve yönetimleri üzerindeki gereksiz sınırlamaları kaldıracak ve AB dışında çalışan, Avrupalı denetim firmaları için bürokrasiyi azaltan anlaşmalara temel oluşturacaktır." dedi.

### **Yönetici baskılarına karşı denetçilere yardım**

Direktif taslağındaki bazı maddeler, denetçilere, denetledikleri şirketin yöneticilerinden gelen baskılara direnmelerinde yardımcı olacak. Örneğin, denetlenen şirketler, bağımsız üyelerle denetim sürecini denetleyecek, yönetime gitmeden doğrudan denetçiyle iletişime geçecek bir denetim komitesi kurmada olacaklar. Bu komite, denetçiyi de seçecek ve atamayı ortaklara sunacak. Ayrıca, eğer bir şirket bir denetçiyi kovarsa, Üye Devlet'te bulunan ilgili makamlara nedenlerini açıklaması gerekecek.

### **Net bir sorumluluk zinciri**

Direktif taslağı, aynı zamanda, dünyadaki birçok bölgede birçok değişik firma tarafından denetlenen şirket gruplarında yaşadığı olaylarda (Parmalat davası gibi) net bir sorumluluk zinciri kurmaktadır. Direktif taslağı, şirket gruplarının konsolide hesaplarından sorumlu denetçi gruplarının, konsolide hesapların denetiminde tüm sorumluluğu üzerine almasını özellikle gerektirmektedir.

### **Denetim kalitesi ve şeffaflığının artırılması**

Taslağın gerektirdiği gibi ulusla-

arası denetim standartlarının kullanılması, AB'nin her yerinde denetim kalitesini geliştirecek ve tek hale getirecek. Bu standartlar, Üye Devletlerle işbirliği içindeki Komisyon tarafından, uygun görüşmelerden sonra, onaylanacak. Denetim işinin içinde olanlara zorunlu sürekli eğitim verilerek, bu standartların daha iyi anlaşılması sağlanacak. Ayrıca, tüm denetçiler ve denetim firmaları kalite kontrol incelemelerine tabii olacaklar. Denetim şirketleri, bankalar veya sigorta şirketleri, denetim firmasının, firmanın uluslararası ağının ve gerçekleştirdiği diğer denetim dışı hizmetlerin iyi bilinmesine izin veren yıllık şeffaflık raporlarını yayınlamak zorundalar. Bu rapor, diğer unsurlar yanında, yönetim bildirisini, iç kalite kontrol sistemlerinin tanımını ve denetim firmasının yöneticisi tarafından etkililiğinin onaylanmasını kapsayacak.

### **Düzenleyici çerçevenin ve uygulanmasının güçlendirilmesi**

Taslağın daha sonraki şekli, denetçiler gözetilerek yapılandırılacak. Direktif taslağı, kamu gözetim sistemleri için ortak bir kriter kuracak, özellikle, danışman olmayanlar tarafından çoğunlukla tercih edilen ve desteklenen, fakat denetimde yeterli sayıda deneyimli uzman barındıran firmalar tarafından şekillendirilecek. Direktif taslağı, AB düzeyinde üye ülke temsilcilerinden oluşan bir denetim düzenleme komitesi kuracak, böylece Direktifin uygulamasında ayrıntılı

önlemler hızlı bir şekilde alınacak, değiştirilecek, sürekli gözetim ve yeni gelişmelere cevap verilmesi mümkün olacak. Tasarı, Üye Devletlerin ilgili makamları arasında işbirliği modeli için "asıl ülke kontrolü" temelinde bir kavram sergilemekte. Ülkedeki düzenleyiciler, bir denetim firması kurulduğu zaman tüm sorumluluğu onu denetlemek için kullanacaklar ve bu temelde tüm AB ülkelerinde çalışabilecekler. Ancak, bireysel denetim işinin, yeteneğini ve ilgili ülkenin yasa-bilgisini başka bir Üye Devlet'te kanuni denetim almadan önce kanıtlaması gerekmekte. Direktif taslağı, inceleme yapılan Üye Devletlerin gözetim kuruluşları arasında bilgi değişimi prosedürü de kuracak. Direktif taslağı, ABD PCAOB gibi yabancı gözetim kuruluşlarıyla daha iyi işbirliği temelini atılması için, üçüncü ülkelerle karşılıklı işbirliğine, "asıl ülke kontrolü" ilkesine de dayanarak sağlıyor.

### **Denetim firmaları için yeni fırsatlar**

Son olarak, yolsuzluğa ve ihmalkarlığa karşı sıkı önlemler alınırken, taslak; dürüst, bilinçli ve ehil denetçilerin büyük çoğunluğu için yeni fırsatlar yaratacak. Örneğin, herhangi bir Üye Devletteki denetçilerin, diğer ülkelerde de denetim firmalarına sahip olması ve yönetmesi mümkün olacak. Bu, Avrupalı denetim firmalarının daha da bütünleşmesini kolaylaştıracak ve piyasanın canlanmasına yardımcı olacak.

# FEE; denetim standartları küresel olarak uygulanmalıdır

*Avrupa Muhasebeciler Federasyonu Gözden Geçirilmiş AB Denetim Direktifini genel olarak olumlu bulduklarını, ancak bazı yönlerinin geliştirilmesi gerektiği görüşünde. Denetim ve etik alanda küresel standartlar oluşturması ve bundan taviz verilmemesi gerektiğini ifade etti.*

**G**özden geçirilmiş Sekizinci AB Denetim Direktifinin yayınına verilen ilk cevapta, Avrupalı meslek mensuplarının temsilci örgütü FEE (Avrupa Muhasebeciler Federasyonu), denetim kanunlarını modernize etme girişimlerini çok büyük memnulukla karşıladığını belirtti. Gözetim, denetim standartları, bağımsızlık ve sorumluluk ilişkisinde bazı zayıflıkların kaygı yarattığını dile getirdi.

29 ülkeden 41 meslek mensubu üye kuruluşa sahip olan FEE, Avrupa'da 500,000'den fazla meslek mensubunu temsil ediyor.

FEE Başkanı, David Devlin, Direktif hakkında, "Denetim, finansal raporların güvenilirlik ve geçerliliğini sağlamanın merkezidir. Geçen yıllar boyunca, FEE, sermaye piyasalarında finansal raporlara güvenin sağlanmasını amaçlayan bir dizi detaylı tasarı geliştirdi. Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan, denetim komiteleri, denetimin uluslararası standartları, denetim ortakları arasında iç rotasyon ve sağlam kalite güvencesine kanuni destek ve kontrol gibi temel konulardaki FEE politikaları ile uyumlu, gözden geçirilmiş Direktif'te bulunan tasarıların bir çoğunu destekliyoruz.

FEE, verimsiz düzenleme örtüşmelerini azaltabilen uluslararası düzenleyiciler arasında işbirliğinin geliştirilmesini memnulukla karşılıyor. Gözetim kalite uyumu ile sonuçlanan gelişmiş işbirliğini de memnulukla karşılıyor" dedi.

FEE, Komisyon tasarılarının halen zayıf kaldığına inandığını belirterek, Avrupa Parlamentosu ve Başkanlar Konseyi'nde yer alıp tartışmalarla geliştirilebilecek, 4 anahtar alan belirtti:

## **FEE, Eşgüdümlü Gözetim Talep Ediyor:**

"FEE, üye devlet düzeyinde gözetim anlaşmalarının eşgüdümünü sağlamak için Avrupa-se-



viyesinde kuruluşlar yaratmayı çok uzun zamandır talep etmekte. Direktif taslağı, maalesef, Avrupa eşgüdüm örgütü ile ilgili netlikten yoksun bulunuyor. Bu eşgüdüm organının kamu yararı amacıyla açık olarak yapılandırılması ve yaklaşık olarak tüm tarafları içermesi zorunludur.

Ayrıca, kamu yararını kuruluşları için, Komisyon, denetim mesleğini ulusal gözetim sistemlerinden ayrı tutmak istiyor. FEE, uygulayacak olan şirketler için ayrı gözetimin hiçbir kanıt olmadan yanlış bir ikilem yaratacağına inanıyor ki bu, gözetim sonuçlarını geliştirebilir veya güvenilirlik mekanizmasını iletilebilir."

"Denetçiler için gözetim idaresine ve hem uygulayacak olan şirketler hem de uygulamayacak olan şirketlerin denetim firmalarına meslek mensuplarının katılması için güçlü bir eğilim var. Bu durum, birçok AB üyesi ülkesinde, örneğin Fransa, İrlanda ve Kanada'da yer alan

mevcut yasalar tarafından doğrulanmıştır."

### **FEE Standartların Küresel Kabulünü Destekliyor:**

"FEE, denetim ve etik alanda küresel standartlar oluşturma girişimlerini desteklemekte. Avrupa'da Uluslararası Denetim Standartları uygulaması



için yapılan taslakları memnunkla karşılıyor. Bu standartlar, büyük çoğunlukla Finansal İstikrar Forumu tarafından kabul edilen, yeni kamu yararı gözetim anlaşmaları altında kuruluyor. Bu tür bir kabul, kamu yararının bu standartları oluştururken her zaman en üst düzeyde ele alınacağını doğruluyor.

Bu ilkesel-temelli standartların şartları birçok AB üyesi ülkede şimdiden uygulanıyor. Ancak, FEE, Direktif taslağındaki onay prosedürünün, gereksiz ve maliyetli yeni bir prosedür ortaya çıkarmasından kaygılanıyor. Yasada, bir denetim raporu tanımının bulunması teklifinin, uygun olmadığını da düşünüyo-

ruz. Çünkü, bu tür konuların, denetim standartlarında etkili olarak yer almaya devam etmesi gerekliliği vardır."

### **FEE'nin Hizmetlerin Kapsamı ve Firma Rotasyonları Hakkındaki Görüşleri:**

"Avrupa Komisyonu, 16 Mayıs 2002'de yasal denetçilerin bağımsızlığı hakkında bir tavsiye yazısı yayınladı. FEE, son

finansal skandallarda belirtilen problemlere uygun bir cevap veren bu tavsiyeyi destekledi. FEE; bağımsızlık karşısındaki riskleri tanımlayan ilkeleri, yasaları, kuralları ve denetçinin bağımsızlığını korumak için rehberlik sağlayan 'tehdit ve koruma' yaklaşımını destekleyen Komisyon tasarısını mem-

nunlukla karşılıyor. Bu yaklaşım, tavsiyenin temelini de oluşturmuştur.

Ancak, uygulayacak olan şirketler için belli tasarılar üzerinde, hizmetlerin kapsamı ve denetim firmalarının rotasyonu üzerinde, önemli kaygılar taşıdığımızı da belirtmek zorundayız. Komisyon tasarılarının açıklamalı pusulasında, denetim müşterilerine yapılan denetim-dışı hizmetlerinin hükümlerinde genel bir yasaklama olasılığı yüksektir. FEE, denetlenmiş firmalarda ve görev aldığı piyasalarda sağlam bir anlayışa sahip olmayı gerektiren bu gibi sıkı kuralların, denetim kalitesini geliştireceğine inanmamaktadır. Biz bir kez daha, Komisyon'dan; denetim-dışı hizmetlerin incelemesi için planlarını hemen beyan ederek, gerçek durumu netleştirmesini istiyoruz.

Direktif tasarısı, eğer kabul edilirse, kamu yararı kuruluşlarında her yedi yılda bir denetim firmalarının rotasyonunun sağlanması ile ilgili olarak, üye devletler olası seçenekleri içeren özel bir rejim oluşturacaktır. İtalya gibi dünyada çok az ülke şimdiden firmaların zorunlu rotasyonunu uyguluyor. Zorunlu denetim firması rotasyonunun lehine ve aleyhine olan tartışmalar bir denetim firması-

nın bağımsızlığının, firmanın müşterisiyle uzun dönemli ilişkisinden kötü olarak etkilenmesi ve müşteriyi elde tutma isteği ile ilgilidir. Zorunlu firma denetim rotasyonunun olası etkileri hakkındaki kaygılar, beklenen karların, maliyetleri aşımaması ve yılların deneyimi ile bir denetim firması tarafından kazanılan firma zararı özel bilgilerinin müşteriyi denetleyip denetlemediği hakkındadır."

"Zorunlu denetim firması rotasyonunun, karları büyük ihtimalle aşacağına ve denetim ortağı rotasyonu, denetçi bağımsızlığı ve diğer reformlar için mevcut şartların zorunlu denetim firması rotasyonunun beklenen karların gerçekleştireceğine yaygın olarak inanılmaktadır. Denetimin ilk yıllarında denetim hatası riskinin büyük olduğu, örnek çalışmaların kanıtlarının ışığı altında, bu tür bir denetim kalitesi rejiminin gerçek etkileri hakkında yaygın bir şüphe olursa, FEE denetim firmalarının rotasyonu yönündeki özel tasarıları desteklemez. FEE, kaliteli güvence ve incelemenin sağlam bir sistemini destekler.

### **FEE, AB'ye Sorumluluk Konusunda Çalışma Yapması Çağrısında Bulundu**

"Denetimle ilgili olarak yüksek

beklentilerden kaynaklanan, kayıp riskleri, denetim mesleğinin kapasitesi karşısında çok ciddi bir tehdittir.

Reformun kamu yararı için çok önemli bir konu olduğunu iddia ediyoruz. Denetim sorumluluğunun dürüstçe ve -mantıksal olarak- yetersiz denetim performansının sonuçlarını da kapsamaması zorunludur. Yüksek kaliteli denetim sağlamak için, denetim mesleği; iyi kişisel özelliklere sahip, karmaşık finansal rapor ve denetim konularını açıklayabilecek kapasitede bireyleri cezbedebilmeli ve bu yönde eğitmelidir. Yeni başlayan bu gibi kimselerin, denetledikleri işletmeleri tam olarak anlamaları ve samimi biçimde rapor vermek için gerekli olan dürüst kişisel özelliğe ve karaktere sahip olması gerekir. Bu gibi bireyler, denetimde, çeşitli işler üstlenerek yaratılan fırsatlar ve makul şekilde dengelenmiş olan kişisel riskler içinde oluşan cazip bir kariyer potansiyelini görme ihtiyacı içinde. FEE, böylece, Avrupa Komisyonu'nu bu konu hakkındaki çalışmalarını hızlandırması için zorluyor." diye FEE Başkanı açıklamada bulundu.

# Arjantin IMF'nin saygınlığına gölge düşürdü

*IMF alacaklarını tahsil edebilmek için Arjantin'e borç servisinin tümünü karşılayacak şekilde yeni finansman olanakları sağlıyor. IMF'nin bu tutumu finans çevrelerinde büyük tartışma yarattı.*

**U**zun süren pazarlıkların ardından geçtiğimiz Mart ayının 9'unda Arjantin IMF'ye vadesi gelmiş olan 3.1 milyar Dolar tutarındaki ödemeyi yapmayı kabul etti. Bu şekilde Fon, kuruluşundan buyana bir borçlusu ile ilişkilerinde karşı karşıya kalabileceği, borçlunun tek seferdeki en büyük tutarlı borç ödeyememe, ya da iflası durumundan kıl payı kurtulmuş oldu. Arjantin'in IMF'ye olan borçlarını ödeyememe durumunda kalması onu Zimbabwe ve Liberya gibi uluslararası finans çevreleri tarafından dışlanmış ülkelerle aynı konuma itecekti. Esasen Arjantin yaşamış olduğu eko-

nomik krizin ardından 2001 yılında borçlu olduğu özel kreditorlere borç servisini durdurmuş olduğu için şu anda bu alacaklılarına olan yükümlülüklerini yerine getiremiyor.

2001 yılının sonunda Arjantin'de krizin derinleşmesi ve ülkenin borç yükümlülüklerini yerine getirememe durumu ile karşı, karşıya kalması üzerine Arjantin hükümeti ile IMF arasında iki 'Stand-by' anlaşması yapıldı. Bu anlaşmaların temel amacı Fon'un Arjantin'e sağlamış olduğu kredilerin geri dönüşünü sağlamak ve bu ülkenin büyük bir sarsıntı geçirmiş olan ekonomisini ve sosyal düzenini tekrar rayına oturtmaktı. Eğer

IMF ekonomik sıkıntıya düşmüş ülkeler için "borçlanmak üzere başvurulacak son kurum" niteliğini koruyacaksa, onun verdiği borçların geri ödeneğinden emin olması gerekir. Ancak Arjantin için bu geri ödemenin hayli vakit alacağı anlaşılıyor. Zira Arjantin gerçekten çok zor bir dönemi arkada bırakmaya çalışıyor. IMF Arjantin'den olan alacaklarının ödenmekte olduğu izleniminin korunması için son iki yıldır bu ülkeye neredeyse IMF'ye olan borç servisinin tümünü karşılayacak şekilde yeni finansman olanakları sağlıyor. Örneğin 2003 yılında IMF kendisine yapılan borç servisinin yüzde 98'i

oranında Arjantin'e yeni kaynak sağladı.<sup>(1)</sup>

Bir kreditör için, bir borçlusuna, kendisine olan yükümlülüklerini karşılaması için yeni kaynak sağlaması ancak, o borçlunun ekonomik alanda ciddi ve köklü önlemler alması, ekonominin tekrar sağlıklı hale gelmesi için yeterli kararlılığı göstermesi halinde tutarlı ve mantıklı bir yaklaşım olur. IMF, ya Arjantin'in bu doğrultuda önemli bir kararlılık sergilediği görüşünü taşıyor ya da böyle bir izlenim bırakmaya çalışıyor.

Ancak G-7 ülkelerinden ve kendi Direktörler Kurulu üyelerinden bazılarının itirazlarına rağmen IMF'nin Arjantin'i, borç servisini yapabilmesi için yeniden finanse etmesi ve bunu yaparken özel kreditorlerin çıkarlarını gözardı etmesi finansal piyasalarda IMF'nin saygınlığının büyük zede almasına yol açtı. Zira IMF'nin bu tutumu, sağlıklı işlemesine çalıştığı uluslararası finans piyasalarından daha çok, kendi çıkarlarını koruyormuş izlenimi yarattı. İzlediği "döviz kuru çapası" politikasının iflası ile ödemeler dengesi krizine giren Arjantin özel kreditorlere olan 88 milyar Dolar tutarındaki borçlarını

ödeyememe, borç servisini yerine getirememeye durumu ile karşı karşıya kalmıştı. IMF ise yapılan Stand-by anlaşmasının maddelerinden birisi olarak Arjantin'in özel alacaklıları ile bu 88 milyar Dolar tutarındaki borcun geri ödenmesi hususunda "iyi niyetle" masaya oturarak müzakerelerde bulunması şartını koymuştu.

Fakat ekonomik alanda bazı önemli iyileşmeler sağlanmasına karşılık Arjantin Hükümeti ellerinde bono tutan alacaklılarıyla müzakere masasına oturmayı geciktirmek hatta tümüyle kaçınmak için her yolu denedi. Buna karşılık IMF'nin kendi kuralları, onun özel kreditorlerine olan yükümlülüklerini yerine getiremeyen bir ülkeye borç verebilmesinin, ancak borçlu ülkenin alacaklılarına karşı "iyi niyetle" davranması halinde mümkün olabileceği şeklinde. Ama Arjantin'in şu anda esas niyetinin özel alacaklılarına olan bu borçlarının üzerine yatmak olduğu anlaşılıyor. Arjantin'in Ekonomi bakanı Roberto Lavagna geçen Eylül ayında bono alacaklılarına, bu bonoların defter değerinin dörtte birini yani çeyrek değerini ödemeyi teklif etti. Alacaklılar bu teklifin tahakkuk eden faiz-

leri kapsamadığı sonucunu çıkardılar ki bu takdirde yapılacak toplam geri ödeme gerçek borç tutarının yüzde 10'una tekabül ediyor. Durum böyle iken, bakan Lavagna yakın zamanda vermiş olduğu bir beyanatta yaptıkları önerinin bonoların net bugünkü değeri üzerinden (tahakkuk eden faizleri içerecek şekilde) olduğunu açıkladı. Bakan ayrıca eski bonoların, ödeme takvimi ekonomik gidişata bağlı yeni bonolarla değiştirileceğini ifade ederek, önerilen bu koşulların müzakereye açık olmadığını da ekledi. İnsanın aklına Hocanın borçlarını yola diken tohumu ekerek ödemesi geliyor.

Arjantin Cumhurbaşkanı Nestor Kirchner'in konuşmalarına kulak verildiğinde Hükümetin özel alacaklılara olan borç yükümlülüğünü yerine getirmekte ne kadar hevesli olduğunu anlamak olanaklı. "Arjantin, ellerinde bono tutan alacaklılarına ki, bu alacaklılar saf insanlar değiller, 100 milyar Dolar borçlu" diye konuşuyor ve ilave ediyor Cumhurbaşkanı Kirchner "Onlar Arjantin'e geldiler ve bir süre için çok fahiş faiz hadleri üzerinden iyi iş yaptılar ve risk aldılar." Kirchner Arjantin'de yatırım yapmakla bir ga-

(1) Financial Times, 11 Mart 2004, S.14.

zinoyu ziyaret etmeyi kıyaslayarak şöyle söylüyor: "Bir bahise girdiler ve Arjantinlilerin belli bu ağır faiz yükünü kaldıramadı."<sup>(2)</sup>

Vadesi gelen borcun sağlanacak yeni kredi ile ödenmesi şeklinde yapılan anlaşma nedeniyle IMF üzerinde yoğunlaşan eleştiriler en çok, Arjantin'in özel kreditorlere, ellerinde Arjantin bonosu tutanlara karşı olan bu lakayt tavrından kaynaklanıyor ve Arjantin'in alacaklılarına karşı bu tutumunun IMF tarafından nasıl olupta "iyi niyetli" bir davranış olarak değerlendirilebildiği üzerinde duruluyor.

Ekonomi bakanı Lavagna her bir Dolar borç için sadece 25 cent geri ödeme yapmayı sağlamak için toplam borçluların yüzde 40'ı ile yapılacak bir anlaşmanın yeterli bir basamak oluşturacağını düşünüyor. Arjantin şu anda borç servisi yapmayı kestiği bonoların yüzde 20'sini devlete ait emeklilik fonları yoluyla kontrol ediyor, yüzde 15'i üzerinde ise oy hakkını, bunları garanti edilmiş borçlarla değiş-tokuş (swap) ettiği için elde etmiş durumda, dolayısıyla geri kalan alacaklıların yüzde 8'ini istediği gibi

yönlendirebilirse bunların geri alan yüzde 92'si ne alabilirlerse ona razı olacaklar.

Böyle bir borç geri ödeme senaryosunu göze almış olan Başkan Kirchner'in IMF

ile olası bir anlaşmazlığı göze aldığı ve bu nedenle IMF'ye şantaj yaptığı ifade ediliyor.<sup>(3)</sup> Bu görüşü savunanlara göre IMF anlaşmanın yapıldığı 9 Mart öncesi Kirchner'e tutumunu değiştirmesi yolunda baskı yapma olanağına sahipti. Arjantin'in ödemesi gereken tutar kadar elinde nakiti yoktu. Dolayısıyla IMF, Arjantin'in özel alacaklıları ile "iyi niyetle" masaya oturup, onların en az yüzde 80'ini kapsayan bir bölümüyle anlaşmaya varmaması halinde yeni finansman olanağı sağlamayı red edebilirdi. Ancak böyle davranmaya cesaret edemedi. Zira halen toplam kaynaklarının yüzde 15'ini borç olarak vermiş olduğu bir ülke ile böyle bir noktaya gelmesi, alacaklarını tahsil edememe durumunda kalması, Fon'un tüm sermaye yapısını şüpheli hale getirecekti ve anında 106 milyar Dolarlık toplam kaynaklarının yeniden değerlendirilmesi durumu gündeme gelecekti. Bu durumda Fonun katılımcı ülke-

leri bu paraların IMF tarafından nasıl borç verildiği yolunda soru sormaya başlayabileceklerdi.<sup>(3)</sup>

Ancak şu husus unutulmamalı ki Arjantin'in ekonomiyi tekrar rayına oturtmak için harcadığı çabalar ve aldığı sonuçlar IMF'nin bu ülke ile anlaşmaya varma ve yeniden finansman sağlama yolunda gösterdiği anlayışı haklı kılıyor. Bu ülke ile geçen Eylül ayında yapılan üç yıllık Stand-by anlaşmasının ikinci gözden geçirme çalışmalarının başarıyla sonuçlanması üzerine yaptığı konuşmada, halen IMF'nin Başkanlık görevini vekaleten yürüten Anne Kruger de bu duruma dikkat çekiyor ve Arjantin ekonomisinin hızla toparlanmakta olduğunu, disiplinli bir biçimde uygulamaya konulan mali ve parasal politikaların güven duygusunun pekişmesine, enflasyonun ve faiz hadlerinin düşmesine ve yatırımların tekrar canlanmaya başlamasına katkıda bulunduğunu belirtiyor. Arjantin ekonomisi geçen yıl yüzde 8.4 oranında hızlı bir büyüme gösterdi ve döviz rezervleri 15 milyar Dolar gibi azımsanmayacak bir düzeye yükseldi.

(2) Financial Times, Mart 13-14 2004, S. 10.

(3) The WallStreet Journal Europe, 12-14 Mart 2004, S. A 8.

# Küreselleşmenin sosyal boyutu

***ILO, küreselleşmenin getireceği fayda ve zararları bir raporla açıkladı. Küreselleşme dünyada zenginliği arttırırken, önemli bir nüfus gurubu ise bu zenginlikten pay alamayacak ve hatta yetersiz refah düzeyleri daha da gerileyecek.***

**K**üreselleşme yakın geçmiş dönemde dünyada sosyal, siyasi ve ekonomik alanda tanık olunan gelişmeler, fikir tartışmalarını derinden etkileyen ve yönlendiren bir yeni kavram. Dünya kamuoyu her gün bu kavram konusunda yapılan tartışmalar ve ona dayalı çıkar çatışmaları ile yüz yüze geliyor. Bu konudaki fikirler çoğu kez ideolojik saplantılara sıkı sıkıya bağlı kalmış karşıt görüşlerden ve bir kısmı üstü örtülü çıkar çatışmalarından kaynaklanıyor. Karşıt görüşlüler ayrı konferanslar düzenliyorlar ve hatta küreselleşmeye karşı olanlar veya onun destekleyicileri bu alanda yapılan veya bu yönde gelişimi etkileyen toplantıları sabote etmeye çalışıyorlar. Bunların arasında bir ortak noktada uzlaşma sağlama olanağı pek gözüküyor. Bu alan-

daki görüş ve çıkar farklılıkları nedeniyle, örneğin uluslararası ticaret görüşmeleri gibi bazı görüşmeler kilitlenmiş durumda ve bu yüzden bazı ülkeler taahhüt etmiş oldukları yükümlülükleri yerine getirmekte gevşek davranıyorlar.

ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) tarafından iki yıl önce, değişik fikir ve çıkar grupları ile değişik ülkelerden gelen 24 kişiden oluşturulan "Küreselleşmenin Sosyal Boyutu Komisyonu"na hazırlanan 'Adil Bir Küreselleşme' isimli Rapor geçtiğimiz 24 Şubat tarihinde yayımlandı.<sup>(1)</sup> Rapor esas itibarıyla küreselleşmenin sosyal yapı üzerinde meydana getirdiği etkiler üzerinde duruyor.

Bilindiği gibi küreselleşme dünyada herkesin yaşamını derinden etkileyen geniş kapsamlı bir dizi de-

ğişiklikleri başlattı ve sürdürüyor. Dışa açık politikalarla desteklenen yeni teknolojiler bugüne kadar tanık olunmamış biçimde, ülkelerin birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğu bir dünya yarattı. Bu gelişme sadece ticaret, yatırım, finansman ve üretim organizasyonu gibi ekonomik ilişkilerde değil fakat aynı zamanda dünyanın her tarafında kurumlar, ülkeler ve bireyler arasında olagelen sosyal ve siyasi ilişkilerin de yoğunlaşması sonucunu getirdi.

Rapor küreselleşme ile, dünyada yaşayan herkes için sağlanabilecek faydaları vurgulayarak, bu süreç sayesinde bireylerin küresel camianın bir parçası oldukları gerçeğini benimseyeceklerini, insanlığın ortak değerlerine sahip çıkacaklarını, insani dayanışmanın tüm dünyada daha demokratik yönetimlere yol

(1) [www.ilo.org/public/english/wcsdg/docs](http://www.ilo.org/public/english/wcsdg/docs)

açacağı belirtiliyor ve küreselleşme sayesinde global üretim olanaklarının nasıl göz kamaştırıcı bir biçimde arttırılabildiğine işaret ediyor.

Ancak Rapora göre küreselleşme süreci hem ülkeler arasında hem ülke içi dengesizliklere, eşitsizliklere yol açıyor. Küreselleşme dünyada zenginliğin artmasını sağlıyor, ancak bir çok ülke ve önemli bir nüfus grubu bu zenginlik artışından istifade edemediği gibi, zaten yetersiz olan refah düzeylerinin daha da gerilemesi durumu ile karşı karşıya kalıyorlar. Hatta gelişmiş ülkelerde dahi bazı meslek grubu çalışanları ve topluluklar küreselleşmeden ciddi biçimde olumsuz yönde etkilenabiliyorlar.

Raporda küreselleşme ile ilgili olarak başlıca aşağıda verilen şu bulgular saptanıyor;

- küresel dengesizlikler ahlaki olarak kabul edilemez ve siyasi olarak sürdürülemez nitelik taşımaktadır,
- varolan aksaklıkların giderilmesi için belirli bir hedef doğrultusunda, hem küresel ekonomik sistemin reforma tabi tutulması hem yerel, ülkeler düzeyinde yönetimin güçlendirilmesi gerekmektedir,
- küreselleşme alanında tanımlanmış olan aksaklıkların nedeni küreselleşmenin kendisi değil, fakat küreselleşme sürecinin yönetim tarzıdır, küresel piyasalar onların düzgün ve adil çalışmasını sağlayacak koşut iktisadi ve sosyal kurumlar geliştirilmeden hızlı bir büyüme göstermiştir,
- varolan uluslararası politikalar küreselleşmenin yarattığı sorunları çözümlenmekte yetersiz kalmaktadır,

- halen oluşturulmuş ve yürürlükte olan kural ve politikalar güçlü ülkelerce ve güçlü oyuncularca biçimlendirilmiş bir küresel yönetim tarzının sonucudur.

Rapor, küreselleşme sürecinin yarattığı olumsuz sonuçların giderilmesi yolunda öncelikle ulusal düzeyde yapılması gerekli olan hususların varlığına işaret ederek şu önceliklere yer veriyor;

- demokratik sisteme dayalı iyi bir siyasi yönetim, insan haklarına saygı, hukukun egemenliği ve sosyal adalet,
- hızlı ve istikrarlı bir ekonomik büyüme gerçekleştiren, yeterli kamu malı ve sosyal hizmet sağlayan, vatandaşlarına eğitim ve sosyal hizmetlere sahip olma olanağı sağlayarak onların vasıflarını iyileştiren etkin bir hükümet,
- örgütlenme ve ifade özgürlüğü ile güçlenmiş canlı bir toplum yapısı, toplumsal çıkarları temsil eden kurumlar,
- yararlı sosyal diyaloga olanak verecek, işçi ve işverenleri temsil eden güçlü kurumlar.

Rapor küresel düzeyde alınması gereken önlemler olarak başlıcaları aşağıda sıralanan daha somut önerilere yer veriyor;

- ticaret ve finansman konusunda küresel düzeyde alınan kararlar, onların kendi kalkınma politikalarını ve kurumsal düzenlemelerini kendileri için en uygun şekilde yürürebilmelerine olanak sağlayacak şekilde, gelişmekte olan ülkeler için daha geniş hareket alanı bırakmalıdır,
- çok taraflı ticaret sistemi çerçevesinde, gelişmekte olan ülkeler için, mukayeseli avantaja sahip oldukla-

rı tarımsal ürünler alanında piyasaya girmelerine olanak sağlayacak şekilde gayri adil ticaret engelleri önemli ölçüde kaldırılmalıdır,

- küresel düzeyde kilit hedeflere ulaşılabilmesini sağlamak üzere daha büyük ölçekli kaynağın sağlanması, bu çerçevede vaat etmiş oldukları gibi zengin ülkelerin 'deniz aşırı kalkınma yardımı' (ODA) tutarını GSYİH'larının yüzde 0.7'sine yükseltmeleri gerekmektedir, (halen bu oran yüzde 0.23 düzeyindedir)

- Dünya Bankası, IMF gibi kuruluşların karar alma mekanizmalarında, gelişmekte olan ülkelerin temsil yeteneği arttırılmalı, bu ülkelerin Dünya Ticaret Örgütü müzakerelerine katılımı daha etkin hale getirilmelidir,

Hernekadar gelişmekte olan ülkelere daha fazla yardım ve daha adil ticari koşullar sağlanması önem taşıyorsa da, küreselleşmenin yol açtığı olumsuz sonuçların önemli bir bölümü kurumsal düzeyde ve politika belirlenmesinde yaşanan başarısızlıklardan kaynaklanmıştır. Bir çok durumlarda küreselleşme süreci, ulusal hükümetlerin makro ekonomik istikrar ve sosyal koruma sağlayabilme kabiliyetlerini önemli ölçüde zaafa uğratacak şekilde yürütülmüştür.

Sermaye gruplarına daha elverişli ortam sağlama ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını özendirme amacıyla kurumlar vergisi oranlarının düşürülmesi gelir ve tüketim vergilerinin arttırılması sonucunu getirmiş, bu durum ise çalışanlar üzerindeki vergi yükünü arttırmıştır. İdeolojik düzeyde ve güçlü çıkar gruplarının desteğiyle güç kazanan küreselleşme özellikle ser-

maye hareketlerine getirilen serbestleşme ile tüm dünyada ekonomik ve finansal krizlere ve bu şekilde güven duygusu eksikliğine zemin hazırlamış, orta gelir grubunda yer alan bir çok ülkede fakirleşmeye ve hatta orta sınıfın ortadan silinmesine yol açmıştır.

Küreselleşme süreci çerçevesinde gelişmiş ve uluslararası karar alma mekanizmalarında söz sahibi ülkeler fakir ülkeleri daha liberal ticaret politikaları benimsemeye zorlarken ve hatta bu alanda yaptırım uygulama yoluna giderken kendilerinin korumacı politikalar izlemeleri, özellikle Afrika'nın fakir ülkeleri başta olmak üzere, ekonomileri sınırlı sayıda tarımsal ürüne dayalı ülkeleri çok olumsuz biçimde etkilemiş, onları ciddi biçimde fakirleştirmiştir.

Bu durum UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı) tarafından hazırlanan ve 26 Şubat 2004 tarihinde yayınlanan "Afrika'da ekonomik Gelişme: Ticaret Durumu ve Emtiaya bağımlılık" isimli raporda açık biçimde ortaya konulmaktadır.<sup>(2)</sup>

Rapor, geçen Eylül ayında Meksika'da Cancun'da yapılan ve başarısızlıkla sonuçlanan Dünya Ticaret Örgütü Bakanlar Toplantısı'nda da pamuk ile ilgili olarak ortaya konulduğu gibi, başta ABD, Avrupa Birliği üye ülkeleri ve Japonya olmak üzere gelişmiş ülkelerin tarım sektörlerine sağladığı yüksek tutarlı sübvansiyonların, bazı Afrika ülkelerinin fakirlik zincirini kırmak için ortaya koymuş oldukları çabaların önemli ölçüde boşa çıkması sonucunu doğurduğu gerçeği-

ni vurgulamaktadır. Rapor daha açık deyişle bazı Afrika ülkelerinin kendilerini fakirliğe ve aşırı borçlu kalmaya mahkum eden bir "emtia tuzağı" içine hapis olduklarını ifade etmektedir. Rapora göre, Sahraaltı Afrika ülkelerinin, fiyatları uzun dönemli düşme eğilimi içinde olan tarım ürünlerine olan bağımlılıkları, bu ülkelerde tasarrufların ve yatırımların azalmasına yol açmış, ekonomik büyüme hızını düşürmüş ve borçluluklarının artmasına yol açmıştır.

Bölge ülkeleri için önem taşıyan yakıt-dışı başlıca 14 emtiadan 12'sinin fiyatları çok oynak, önemli iniş-çıkışlar göstermekte olup, 9'unun fiyatı da uzun dönemli düşüş eğilimi göstermiştir. Rapora göre eğer ürün fiyatları 1980 yılındaki düzeylerini korumuş olsalardı, bu ülkelerde kişi başına ortalama gelir bugünkü düzeylerinin yüzde 50 oranında daha üstünde olacaktı. 1980 yılından buyana geçen zamanda Afrika ülkelerinin dünya yakıt-dışı emtia ticaretindeki payı yüzde 6'dan yüzde 4'e gerilemiştir. Bu olumsuz gelişmenin önemli nedenlerinden birisi olarak zengin ülkelerin kendi tarım sektörlerine sağladıkları sübvansiyonların, başta pamuk, yerfıstığı ve şeker olmak üzere aşırı üretime ve fiyat düşmelerine yol açması gösterilmektedir. Yapılan hesaplamalara göre 2002 yılında bu sübvansiyonlar sadece pamuk sanayii için Afrika ülkelerinin gelirlerinde 300 milyon Dolar tutarında bir azalmaya yol açmıştır. Bu rakam aynı yıl Dünya Bankası ve IMF tarafından Afrika'nın pamuk ihracatçısı olan aşırı borçlu 9 ülke-

si için sağlanan 230 milyon Dolarlık 'borç silme' tutarından daha büyüktür.

Sübvansiyonlar sonucu doğan yapısal arz fazlasından en büyük kazancı önde gelen çokuluslu şirketler sağlamışlardır. UNCTAD bu çokuluslu şirketleri, pek müzakere gücü olmayan bu fakir ülkelerin aleyhine olarak, çok tatlı karlar yapmakla suçlamaktadır. Bunlar faaliyetlerini üretim zincirinin katma değeri yüksek ileri aşamalarında yoğunlaştırmakta, yüksek mali güçleri, bilgi temini olanakları ve teknoloji altyapılarıyla satılma ve pazarlamayı kontrol etmekte, sanayi koluna başka firmaların girmesini engellemekte ve düşük girdi fiyatları nedeniyle aşırı karlar elde etmektedirler. Örneğin günümüzde perakende satış cirosu 70 milyar Dolar tutan kahve piyasasında kahve çekirdeği üreten ülkelerin payı sadece 5.5 milyar Dolar'dır. Rapora göre 1990'ların başlarında toplam cirosu 30 milyar Dolar olan bu piyasada kahve çekirdeği üreticilerinin payı 10-12 milyar Dolar'dır.

Rapor, netice olarak bu ülkelere emtia üretimlerini geliştirme, ekonomik faaliyet kapsamını çeşitlendirme konusunda yardım sağlanılmasını ve "borç silme" operasyonunun daha etkili hale getirilmesini önermekte ve ayrıca zengin ülkelerde tarımsal sübvansiyonların kaldırılması ile bu uygulama sonucu oluşmuş olan zararları nedeniyle bu fakir ülkelere tazminat verilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

(2) www.unctad.org



# GSMH 5.9

**2003 yılında Gayri Safi Milli Hasıla yüzde 5.9 artış gösterdi. Kişi başına Gayri Safi Milli Hasıla değeri bir önceki yıla göre cari fiyatlarla yüzde 27.7'lik artış göstererek 3383 dolara yükseldi.**

**2**003 yılının dördüncü üç aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) gelişme hızı yüzde 7.2, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) gelişme hızı ise yüzde 6.1 olarak hesaplandı.

2003 yılında üçer aylık dört dönemin toplamı olarak elde edilen GSMH değeri cari fiyatlarla 356 680 888 milyar lira, kişi başına GSMH değeri ise 3383 dolar oldu.

Üç aylık dört dönem toplamı olarak elde edilen, GSMH değeri cari fiyatlarla 356 680 888 milyar lira, 1987 yılı fiyatlarıyla 123 165 milyar lira, gelişme hızları da cari fiyatlara yüzde 29.7, 1987 yılı fiyatlarıyla yüzde 5.9 oldu. 2002 yılında zammı fiyat deflatörü ise yüzde 22.5 olarak gerçekleşti. Geçtiğimiz yılın dördüncü üç aylık verilerine göre nihai tüketim harcamalarında bir önceki yıla göre sabit fiyatlarla yüzde 10,3'lük artış gerçekleşti. Bu dönemde kamu kesimi yatırımları yüzde 5'lik, özel kesim yatırımları ise yüzde 30.1'lik artış gösterdi.

2003 yılının dördüncü üç aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre toplam imalat sanayinde yüzde 10,0'lık bir artış gerçekleşti.

İmalat Sanayii Kamu Kesiminde; diğer gıda, basım-yayın, diğer kimyasal ürünler, metal eşya ve elektrik makineleri sanayilerinde yüzde 10'un üzerinde üretim artışı; gıda, içki, tütün, dokuma, kağıt-kağıt ürünleri, petrol ve kömür türevleri, plastik ürünleri, çanak-çömlek-çini porselen, diğer metal ana sanayii, makine sanayii ve otomotiv sanayilerinde yüzde 10'un üzerinde üretim düşüşleri görüldü.

Bu döneme ilişkin toplam imalat sanayii üretim değeri içinde kamu kesiminin payı yüzde 24.5 oldu.

İmalat Sanayii Özel Kesiminde; içki, deri ve kürk eşya, ağaç ürünleri, ağaç mobilya ve döşeme, kağıt-kağıt ürünleri, diğer kimyasal ürünler, petrol ve kömür türevleri, lastik ve plastik ürünleri, çanak-çömlek-çini porselen, cam ve cam ürünleri, çimento, demir-çelik, ma-

kine sanayii, elektrik makineleri ve otomotiv sanayilerinde ise yüzde 10'un üzerinde artışı görüldü.

Bu dönemde özel imalat sanayii kesiminin payı ise yüzde 75.5 oldu.

## **2002 yılı Gayri Safi Milli Hasıla sonuçları**

Daha önce açıklanan 2002 yılı Gayri Safi Milli Hasıla sonuçları elde edilen yeni verilerdeki değişmeden dolayı yeniden hesaplandı.

Üçer aylık dört dönemin toplamı olarak elde edilen 2002 yılı Gayri Safi Milli Hasıla değeri cari fiyatlarla 275 032 366 milyar lira, sabit fiyatlarla 116 338 milyar lira oldu. Gelişme hızları cari fiyatlarla yüzde 55.8, sabit fiyatlarla yüzde 7.9 oldu. 2002 yılında zımnı fiyat deflatörü yüzde 44.4 oldu.

2002 yılında kişi başına Gayri Safi Milli Hasıla değeri cari fiyatlarla bir önceki yıla göre yüzde 53.6'lık artışla 3 950 138 827 lira, dolar değeriyle yüzde 22.4'lük artış ile 2 598 dolar olarak hesaplandı.

# Enflasyon hedefin altında

Mart ayında Toptan Eşya Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde 2,10, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 6,50 bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 7,97 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 19,18 artış gösterdi. 2004 Mart ayındaki yüzde 2,10 oranındaki artışın 0,71'i devlet sektöründeki fiyat artışlarından, 1,39'u özel sektördeki fiyat artışlarından kaynaklandı. Yüzde 2,1'lik artışın 0,8'i tarım, avcılık, ormancılık ve balıkçılık sektöründen, 1,3'ü de imalat sanayi sektöründen kaynaklandı.

Mart ayında Tüketici Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde 0,89, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 2,19 bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 11,83 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 21,67 artış gerçekleştirdi. Tüketici fiyatları genel indeksinde yaşanan bu artışın ana harcama grupları itibariyle dağılımına baktığımızda; 1,0'ı gıda, içki, tütün grubundan, -0,1'i giyim ve ayakkabı grubundan, 0,1'i konut grubundan, 0,2'si ev eşyası grubundan ve 0,1'i ulaştırma grubundan kaynaklandı.

TEFE	MART 2004	MART 2003
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	2,10	3,20
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	6,50	12,39
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	7,97	35,15
(01.04.2003-31.03.2004) - (01.04.2002-31.03.2003) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	19,18	39,42

TÜFE	MART 2004	MART 2003
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	0,89	3,10
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	2,19	8,16
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	11,83	29,41
(01.04.2003-31.03.2004) - (01.04.2002-31.03.2003) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	21,67	35,46

		2004			2003								
		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
TEFE	Bir önceki aya göre değişim	2,6	1,64	2,10	1,8	-0,6	-1,9	-0,5	-0,2	0,3	0,6	1,7	0,6
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	2,6	4,31	6,50	14,4	13,7	11,5	10,9	10,7	10,7	11,3	13,2	13,9
TÜFE	Bir önceki aya göre değişim	0,7	0,55	0,89	2,1	1,6	-0,2	-0,4	0,2	1,9	1,4	1,6	0,9
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	0,7	1,29	2,19	10,4	12,2	12,0	11,6	11,7	13,8	15,5	17,3	18,4

## Dünya ekonomisi

# İngiltere'de bütçe kurallarını deldi

*Avrupa Birliği'nin ekonomik kriterleri arasında yer alan bütçe açıklarının GSMH'nin yüzde 3'lük üst sınırını geçmemeli ilkesi İngiltere tarafından da delindi. Almanya ve Fransa da daha önce yüzde 3'lük üst sınırı aşmış ve tüm eleştirilere karşın tutumlarını değiştirmemişlerdi.*

Almanya ve Fransa'nın ardından, İngiltere de, Avrupa Birliği (AB) bütçe kurallarını ihlal etti. Avrupa Birliği istatistik kurumu Eurostat verilerine göre, İngiltere'nin bütçe açığı 2003'te milli gelirinin yüzde 3.2'sine ulaştı. Böylece İngiltere, Almanya ve Fransa'nın ardından yüzde 3'lük üst limiti geçmiş oldu. AB genelinde 2003'te yaşanan ekonomik yavaşlama bütçe açıklarının artmasında temel etken oldu.

AB'nin toplam bütçe açığının milli gelire oranı 2002'de yüzde 2 düzeyindeyken, 2003'te yüzde 2.6'ya çıktı.

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin maliye bakanları, geçen Kasım ayında, bütçe kurallarını ihlal eden, Almanya ve Fransa'ya karşı cezai yaptırım uygulanmaması için, kuralları askıya almıştı. Avrupa Komisyonu ise, Ocak ayında, kuralla-

rın askıya alınmasını Avrupa Adalet Divanı'na götürmüştü.

İngiltere bütçe açığının yanı sıra, ticaret açığında da rekor kırdı. İngiltere Ocak ayında 4.6 milyar sterlin ticaret açığı verdi. İngiltere ihracatta en büyük kaybını Avrupa Birliği dışındaki ülkelerle ticaretinde yaşadı. AB dışı ülkelere yapılan ihracat Ocak ayında bir önceki aya göre yüzde 19 geriledi.

İngiltere'nin ihracatının azalmasında, ABD dolarının euro ve sterlin karşısındaki gerilemesi etkili oldu. Doların gerilemesi, İngiliz mallarının dünya piyasalarında görece fiyatını artırarak ihracatı olumsuz etkiledi.

Euro alanı ekonomik toparlanması sancılı bir biçimde sürmesine karşın, hem üreticiler hem de politikacılar toparlanmanın hızından mem-

nun kalmadıklarını her fırsatta dile getirmeye sürdürüyorlar. Avrupa Merkez Bankası'nın yetkilileri, eleştirilere fazla önem vermediklerini ve euro alanında ekonomik büyümenin yalnızca para politikası ile çözülecek bir sorunu imadığını, ekonomik büyümeye giden yolun yapısal reformlardan geçtiği görüşündeler. Ocak ayında AB Komisyon başkanı Romano Prodi, AB ülkelerinin Lisbon Agenda sürecinde gerekli reformları gerçekleştirmediklerini ve AB'nin 2010 yılında dünyanın en rekabetçi ekonomisi olma hedefine ulaşma konusunda sınıfta kaldığını belirterek, Avrupa Merkez Bankası'nın söylemini destekledi. Avrupa Merkez Bankası Başkanı Jean-Claude Trichet daha önceki demeclerinde, para politikasının faiz mekanizması aracılığıyla reel ekonomiyi etkilemesini sağlamanın yolunun, merkezi

hükümetlerin kendi vatandaşlarını, yapısal reformların gerekliliğine ikna etmesi ve vatandaşların ekonomiye olan güveninin artırılmasından geçtiğini belirtmişti.

Dünyanın önde gelen merkez bankası başkanları, küresel ekonomik iyileşmenin güç kazandığını ve iyileşmeyi tehdit eden unsurların zayıfladığını belirtti. G-10 merkez bankaları başkanları sözcüsü Avrupa Merkez Bankası Başkanı Jean-Claude Trichet, iyileşmenin sürdürülebilir düzeye ulaştığını kaydetti.

Trichet, yine de uluslararası yatırımcıların kararlar verirken riskler konusunda dikkatli olması gerektiğini belirtti. Bu açıklamaların, ABD'de zayıf istihdam verilerinin yarattığı endişeleri azaltması bekleniyor.

### 500 ton fazla altın satılacak

Öte yandan, merkez bankaları, gelecek 5 yıl içinde satacakları altın miktarını 500 ton artırmak konusunda anlaştı. Avrupa Merkez Bankası (AMB) ile 14 ulusal merkez bankası arasında varılan anlaşmayla, önceki 5 yıllık anlaşmanın sona ereceği 2004 Eylül'ünü izleyen gelecek 5 yıl içinde, bankaların toplam 2,500 ton altın satabilmesine izin verildi.

Avrupa merkez bankaları arasında 1999 yılında imzalanan önceki anlaşma, 5 yıl içinde merkez bankası rezervlerinden satılmasına izin verilen altın miktarını 2000 ton ile sınırlıyordu.

Analistler, 5 yıl boyunca satılmasına izin verilen altın miktarının 500 ton artırılmasının altın fiyatları üzerinde önemli bir etkisinin olmayacağını savunuyorlar.

ABD Merkez Bankası Başkanı Alan Greenspan, Çin'in para birimi yuanın değerinde yapılacak ani bir değişikliğin, Çin bankacılık sektörünün krize girmesine neden olabileceği uyarısında bulunurken, bunun dünya ekonomisi için tehdit yarattığını öne sürdü.

Senato Bankacılık Komitesi'nin sorularını yanıtlayan Greenspan, Çin'deki dalgalı kur rejimine geçilmesinin bankacılık sisteminden mevduat kaçışına hız vereceğini belirtirken, bankacılık sisteminde yaşanacak krizin dünyanın en hızlı büyüyen ekonomisine sahip Çin'in reform sürecini durduracağını öngördü.

Greenspan, Çin'in yuanı serbest bırakmadan önce bankacılık sistemindeki düzenlemeleri ve muhasebe uygulamalarını güçlendirmesi gerektiğini de kaydetti.

### Snow'un baskısı sonuçsuz

Çin, bir yıldan bu yana para birimi yuanın değerini dolara bağlaması yanında yerli ve yabancı yatırımcıların döviz işlemlerini sıkı denetim tutuyor.

Çin'in ihracat hacmindeki hızlı tırmanış, bu ülkeden en fazla ithalat yapan ABD'yi zorlarken; ABD Hazine Bakanı John Snow geçen hafta Çin'e yaptığı ziyarette ekonomi yönetiminden, para biriminin serbest dalgalanmaya bırakılmasını istemişti.

ABD'nin dış ticaret açığı Ocak ayında 43.1 milyar dolara ulaşarak rekor kırdı. Aralık ayında 42.7 milyar dolar düzeyinde gerçekleşen ticaret açığının biraz düşmesi bekleniyordu. İthalat 132.1 milyar dolarla bugüne dek kaydedilen en yüksek ikinci düzeyde gerçekleşir-

ken, ihracat 89 milyar dolarda kaldı. Ticaret açığının rekor kırmasında petrol fiyatlarının yüksek seyretmesi, zayıf dolara karşın ihracatta gerekli hızlanmanın sağlanamaması etkili oldu. Bu arada Çin'den yapılan ithalatın yüzde 6.6 artması dikkat çekerken, Çin'le ticaret açığı ise 11.5 milyar dolara yükseldi.

Çin'de sabit sermaye yatırımları 2004 yılının ilk iki ayında yüzde 53 oranında artış gösterdi. Kamu ve özel şirketlerin sözkonusu dönemde yeni fabrika ve altyapı projelerine büyük yatırımlar yaptığı açıklandı.

Uluslararası Para Fonu (IMF), ekonomik krizden çıkmaya çalışan Arjantin için 3.1 milyar dolar tutarındaki yeni kredi dilimini serbest bırakırken, Buenos Aires'ten, 90 milyar dolar borcunun bulunduğu uluslararası kreditorlerle ödeme konusunda anlamlı görüşmeler başlatmasını istedi. IMF'nin karar makamı konumundaki İcra Direktörleri Kurulu toplantısında, 3.1 milyar dolarlık kredinin serbest bırakılması oybirliğiyle kabul edildi.

IMF Başkan Vekili Anne Krueger imzasıyla daha sonra yayımlanan açıklamada ise, Arjantin'in borçlarının yeniden yapılandırılması amacıyla hükümetin, bütün kreditor gruplarının temsilcileriyle birlikte masaya oturmasının gereğine işaret edildi.

Arjantin Ekonomi Bakanı Roberto Lavagna imzasıyla IMF'ye gönderilen niyet mektubunda ise bu yönde çaba gösterileceği taahhüdünde bulunuldu.

## Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri

Bazı Konsolide Bütçe Gelirleri Kümülatif Gerçekleşmeleri	Ocak-Şubat (Trilyon)			Reel Artış (Enflasyondan Arındırılmış)*	2004 Yılı Bütçe Hedefi
	2003	2004	Artış (yüzde)		
Gelirler	14.208	14.040	-1.18	-9.45	104.109
Genel Bütçe Gelirleri	13.575	13.700	-0.91	-9.20	103.309
Vergi Gelirleri	11.573	11.893	2.76	-5.84	88.893
Gelirden Alınan Vergiler	3.516	3.907	11.1	1.7	25.210
Gelir Vergisi	2.326	2.078	-10.6	-18.0	16.679
GVK Göre Alınan Geçici Vergi	102	171	67.6	53.5	
Kurumlar Vergisi	1.190	1.829	53.6	40.7	8.531
KVK Göre Alınan Geçici Vergi	1.168	1.755	50.2	37.6	
Servetten Alınan Vergiler	455	248	-45.4	-49.9	1.376
Motorlu Taşıtlar Vergisi	451	375	-16.8	-23.7	935
Mal ve Hizmetlerden Alınan V.	5.944	5.338	-10.1	-17.6	43.439
Dahilde Alınan KDV	2.134	1.477	-30.7	-36.5	13.320
Taşıtlar Alım Vergisi	22	0.7	-96.8	36.1	
Özel Tüketim Vergisi	2.893	3.186	10.1	0.87	26.878
Banka ve Sigorta Muameleleri V.	212	244	15.0	5.36	1.276
Özel İletişim Vergisi	141	112	-20.5	-27.1	
Özel İşlem Vergisi	78	71	-8.97	-16.5	
Dış Ticarettten Alınan Vergiler	1.659	1.975	19.0	9.0	
İthalde Alınan KDV	1.544	1.841	19.2	9.21	14.346
Vergi Dışı Normal Gelirler	96.2	1.605	66.8	52.8	13.913
Katma Bütçe Öz Gelirleri	633	34.0	-46.2	-50.7	800
<b>Harcamalar</b>	<b>20.922</b>	<b>20.575</b>	<b>-1.65</b>	<b>-9.88</b>	<b>149.945</b>

\*Hesaplama TüFE yüzde 9.14 olarak alınmıştır.

## EKONOMİK VERİLER

	2003	2002	2001	2000	1999	1998
GSMH (Cari fiyatlarla Trilyon TL)	356.681	275.032	176.484	125.596	78.283	53.518
GSMH (milyon dolar)	239.219	179.898	145.693	200.002	185.267	206.552
GSMH (Değişim Hızı 1987 fiyatlarıyla %)	5.9	7.9	-9.5	6.3	-6.1	3.9
Kişi başına GSMH (ABD Doları)	3.383	2.598	2.123	2.965	2.879	3.255
Üretim İndeksi	117.9	102.5	92	101	95.7	100.9
Toplam İhracat (Milyon/Dolar)	46.877	35.081	31.334	27.775	26.587	26.974
Toplam ithalat (Milyon/Dolar)	68.734	50.832	41.399	54.503	40.671	45.921
Dış Ticaret Dengesi (Milyon/Dolar)	-21.856	-15.751	-10.065	-26.728	-14.084	-18.947
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı %	68.2	69.0	75.7	51.0	65.4	58.7
İşsizlik Oranı (%)	10.3	10.6	8.5	6.6	7.7	6.8
İç Borç Stoku (Trilyon TL)	194.387	149.869	122.157	36.421	23.005	11.693
Dış Borç Stoku (Milyon/Dolar Yeni Tanım)	147.264	131.264	113.826	118.702	102.992	96.429
Cari İşlemler Dengesi (Milyon/Dolar)	-6.808	-1.789	3.390	-9.819	-1.360	1.984

(Milyar TL)	2004		2003		2002
	12 Mart	5 Mart	26 Aralık	14 Mart	27 Aralık
Emisyon	12.212.415	11.949.631	10.844.508	8.791.776	7.707.082
Para Arzı					
- M1	21.554.805	22.171.212	21.564.149	14.783.116	14.258.860
- M2	90.921.051	91.282.490	80.922.936	63.363.362	61.195.275
- M3	97.311.779	99.729.131	86.565.043	66.833.216	64.399.837
Yurtiçi Kaynaklı TL. Mevduat	85.002.787	84.867.597	75.677.074	58.723.263	56.294.199
- Vadeli Tasarruf	59.682.231	59.597.819	50.174.043	41.166.427	38.675.412
- Vadesiz Tasarruf	5.340.863	5.731.722	5.853.366	3.721.792	3.262.560
- Vadeli Ticari	9.684.015	9.513.459	9.184.744	7.413.819	8.261.003
- Vadesiz Ticari	5.246.958	5.107.076	5.580.690	3.488.736	3.784.187
- Resmi Mevduat	5.048.720	4.917.521	4.884.231	2.932.489	2.311.037
Kredi Stoku	56.020.915	55.270.830	51.748.279	37.556.573	35.159.807
- Tüm Banka Kredileri	55.763.897	55.013.812	51.748.279	37.364.997	34.909.807
- M.B. Kredileri	257.018	257.018	0	191.576	250.000
Bank. El. Tah. ve Bono	105.464.636	108.073.686	97.459.504	84.077.560	81.616.926

# Mevzuat Değişiklikleri

- 01 Mart 2004** - Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 330)
- 03 Mart 2004** - Bireysel Emeklilik Araçları Hakkında Yönetmelik  
- Yıllık Ücretli İzin Yönetmeliği  
- Konut Kapıcıları Yönetmeliği
- 05 Mart 2004** - İşyerlerinde İşin Durdurulmasına veya İşyerlerinin Kapatılmasına Dair Yönetmelik
- 09 Mart 2004** - Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri) (Seri No: 33)
- 11 Mart 2004** - 5103 2004 Mali Yılı Bütçe Kanunu ile Bağlı Cetvellerinde ve 2004 Mali Yılı Katma Bütçeli İdareler Bütçe Kanununa Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- 12 Mart 2004** - 2004/6972 Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar'da Değişiklik Yapılmasına Dair Karar
- 14 Mart 2004** - 2004/6992 Özel Tüketim Vergisi Tutarlarının Belirlenmesine İlişkin Karar
- 16 Mart 2004** - 2004/6924 Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun Çalışmalarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik  
- 2004 Mali Yılı Bütçe Uygulama Talimatı (Sıra No:7)  
- Vergi İadesi Genel Tebliği (Seri No:9)  
- İhracat, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz kazandıran Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi, resim ve Harç İstisnası Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (İhracat: 2004/1)
- 17 Mart 2004** - Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Yapılacak İstihdam Yaratıcı ve Teşvik Belgeli Yatırımlar İçin, Gerçek ve Tüzel Kişilere Hazineye Ait Arazi ve Arsaların Bedelsiz Devrine İlişkin Yönetmeliğin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik.
- 18 Mart 2004** - Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No:331)  
- İhracat Sayılan Satış ve Teslimler Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (İhracat:2004/2)
- 19 Mart 2004** - 2004/6976 İşverenlerin Elli veya Daha Fazla İşçi Çalıştırdıkları İşyerlerinde Çalıştırmaları Gereken Özür lü, Eski Hükümlü ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Ek 1 inci Maddesinin (B) Fıkrası Kapsamındaki Terör Mağduru Çalıştırma Oranlarının Belirlenmesine İlişkin Karar
- 21 Mart 2004** - Gelir Vergisi Genel Tebliği (Seri No:251)  
- Sermaye Piyasası Kanununa Tabi Olan Halka Açık Anonim Ortaklıkların Temettü ve Temettü Avansı Dağıtımında Uyacakları Esaslar Hakkında Tebliğe Geçici Madde Eklenmesine Dair Tebliğ (Seri: IV, No:32)
- 26 Mart 2004** - Emlak Vergisi Kanunu Genel Tebliği (Seri No:39)  
- Gümrük Genel Tebliği (Gümrük Hattı Dışı Eşya Satış Mağazaları) (Seri No:10)
- 27 Mart 2004** - Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Yönetmeliği  
- Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik  
- Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu Genel Tebliği (Sıra No:35)

# Vergi Takvimi

- 07.04.2004** - Mart 2004 Dönemi Çeklere Ait Değerli Kağıtlar Vergisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 09.04.2004** - 16-31 Mart Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi
- 12.04.2004** - 16-31 Mart Dönemine Ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 15.04.2004** - Mart 2004 Dönemine ait Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kesintisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 15.04.2004** - Mart 2004 Dönemine Ait Gider Vergilerinin (BSMV) Beyanı ve Ödenmesi
- 15.04.2004** - Mart 2004 Dönemi Özel İletişim Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 15.04.2004** - Mart 2004 Dönemine ait Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin Özel Tüketim Vergisi (Tescile Tabi Olmayanlar) Beyanı ve Ödenmesi
- 15.04.2004** - Mart 2004 Dönemine ait Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 15.04.2004** - Mart 2004 Dönemine ait Kolalı Gazoz, Alkollü İçecekler ve Tütün Mamüllerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 15.04.2004** - Kurumlar Vergisi Beyanı
- 20.04.2004** - Mart 2004 Dönemine ait Kurumlar Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi
- 20.04.2004** - Mart 2004 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Beyanı
- 20.04.2004** - Mart 2004 Dönemine ait Katma Değer Vergisinin Beyanı
- 20.04.2004** - Ocak-Şubat-Mart 2004 Dönemine ait Katma Değer Vergisinin Beyanı
- 20.04.2004** - Ocak-Şubat-Mart 2004 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Beyanı
- 20.04.2004** - Yarışma ve Çekilişler ile Futbol Müsabakalarına ait Müşterek Bahislerle İlgili Veraset ve İntikal Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 20.04.2004** - Mart 2004 Dönemine ait Damga Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 20.04.2004** - İlan ve Reklam Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 26.04.2004** - 1-15 Nisan Dönemine ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 26.04.2004** - Mart 2004 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Ödemesi
- 26.04.2004** - Ocak-Şubat-Mart 2004 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Ödemesi
- 26.04.2004** - Mart 2004 Dönemine Ait Katma Değer Vergisinin Ödemesi
- 26.04.2004** - Ocak-Şubat-Mart 2004 Dönemine ait Katma Değer Vergisinin Ödemesi
- 27.04.2004** - 1-15 Nisan Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi
- 30.04.2004** - 4811 Sayılı Vergi Barışı Kanunu' na göre taksit Ödemesi.
- 30.04.2004** - Kurumlar Vergisi Ödemesi



**21 Mart 2004**  
**Kronoloji**

- 01 Mart** Abdullah Gül'ün eşi Hayrünnisa Gül, "Türbanlı olduğum için üniversiteye gide-medim" diyerek AIHM'ye yaptığı başvuru-ruyu geri çekeceğini açıkladı.
- 02 Mart** Irak'ta Aşure gününde Şii'lere yönelik yapılan saldırılarda 187 kişi öldü.
- 03 Mart** Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Denetim Komisyonu, Türkiye üzerindeki denetim sürecinin kaldırılmasını kararlaştırdı.
- 04 Mart** KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, zamanı gelince çekilip Annan Planı'nın kabul edilmemesi için çaba göstereceğini söyledi.
- 05 Mart** Afganistan'da Taliban yol inşaatında çalışan Türk ekibine saldırı düzenledi bir mühendis öldü.
- 06 Mart** Ankara'da 80 bin kişinin katıldığı mitingle Kamu Yönetim Yasa Tasarısı protesto edildi.
- 07 Mart** Yunanistan'da yapılan seçimleri merkez sağ eğilimli Yeni Demokrasi Partisi kazandı.
- 08 Mart** Irak'ın geçici anayasası kabul edildi.
- 09 Mart** İstanbul'da Mason Derneği'ne toplantı sırasında baskın düzenleyen iki canlı bombanın, üzerlerindeki bombaları patlatması sonucu 2 kişi öldü, 6 kişi yaralandı.
- 10 Mart** Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın kaymakamlıklara bir yazı göndererek "AB ve ABD yanlısı kişiler ve yüksek sosyete" hakkında bilgi istemesi iddiasını Genelkurmay Başkanlığı doğruladı.
- 11 Mart** İspanya'nın başkenti Madrid'de 3 ayrı trene yerleştirilen bombaların patlaması sonucu 192 kişi öldü, 1421 kişi yaralandı. Olayı El Kaide üstlendi.
- 12 Mart** TMSF, Uzanlar'ın borç ödeme planını ciddiyetten uzak bularak reddetti.
- 13 Mart** Suriye'de bir futbol karşılaşması sonrasında patlak veren Kürt-Arap çatışmasında 52 kişi öldü.
- 14 Mart** İspanya'da seçimleri Sosyalist İşçi Partisi kazandı.
- 15 Mart** 19 çokuluslu şirketin CEO'ları İstanbul'da bir araya geldi. Başbakan Erdoğan ve Devlet Bakanı Babacan dev firmaları Türkiye'ye yatırıma davet etti.
- 16 Mart** Ürdün Kralı Abdullah Ankara'ya gelerek çeşitli temaslarda bulundu.
- 17 Mart** Merkez Bankası, bankalararası piyasada gecelik faiz oranını iki puan düşürerek yüzde 22'ye indirdi.
- 18 Mart** Türkiye ve Yunanistan, Annan Planı'na son şeklin verileceği İsviçre'deki konferansa başbakan düzeyinde katılmayı kabul ettiklerini açıkladı.
- 19 Mart** Kosova'da Sırp ve Arnavutlar arasında yaşanan çatışmalar dolayısıyla Nato bölgeye askeri yığınak yapma kararı aldı.
- 20 Mart** Irak savaşının birinci yıldönümü nedeniyle dünyanın bir çok ülkesinde protesto gösterileri yapıldı.
- 21 Mart** Nevruz Bayramı bütün yurttaki olaysız bir şekilde kutlandı.
- 22 Mart** HAMAS'ın kurucusu ve dini lideri Şeyh Yasin sabah namazı çıkışında İsrail helikopterlerinden açılan roket ateşiyle öldürüldü.
- 23 Mart** İsrail tüm HAMAS liderlerini hedef alarak öldüreceklerini açıkladı.
- 24 Mart** Kıbrıs'ta çözüm için İsviçre'deki dörtlü konferansın Yunan taraflarının itirazları yüzünden başlamadığı.
- 25 Mart** Erzurum'un Çat ilçesinde 5.1 büyüklüğünde deprem oldu, 6 kişi öldü.
- 26 Mart** 1991 yılında gözaltında işkenceyle öldürülen Birtan Altınbaş'a işkence yaptıkları saptanan 4 polise 4 yıl 5 ay hapis cezası verildi.
- 27 Mart** İsrail askerleri Filistin'de 6 yaşında bir çocuğa açtıkları ateş sonucu öldürdü.
- 28 Mart** Yerel seçimlerden büyük bir oy farkıyla AKP birinci parti olarak çıktı.
- 29 Mart** İsviçre'de devam eden Kıbrıs görüşmelerinde 4. Annan Planı taraflara sunuldu.
- 30 Mart** CHP MYK'sı seçim sonuçlarını değerlendirerek küçük kurultayın toplanmasına karar verdi.
- 31 Mart** Kıbrıs sorununun çözümü ile ilgili müzakere süreci sona erdi. Annan'ın taraflara sunduğu, Türk ve KKTC heyetlerinin de kabul ettiği plan 24 Nisan'da referandumla sunulacak.